

NUSGAWY TÜRKMEN EDEBIÝATY

**LEÝLI-MEJNUN
DESSANY**

NURMUHAMMET ANDALYP

Emma rawylar andag rowaýat kylarlar kim, Bagdat welaýatynyň suhanwerleri andak habar bererler kim, arap yklymynda Amyry diýgen bir jemagat bar erdi. Olaryň ulugyna Seýit Beni Amyry diýr erdiler. Zyýada ulug-büzürgwar erdi, welaýaty hem magmur we abadan erdi. Seýit Beni Amyry zyýada sahyp-hünär we jümleýi-afakdan şaýeste, derwişnowaz, myhmandost, hoş ykbal erdi. Her çent ki, özi halypawarlykda meşhurdy, leýken bihalaplykdan mysaly şemgi-binur, halaýyk gözüne tire görünir erdi, manendi-hoşa kim, dänäge arzuwment erdi. Seýit Beni Amyry perzende andak muştak erdi. Emma bu hasrat birle umyt eýlär erdi kim, şaýet, destibagtyň şahaýy-daragty-ömründen miýesser kylarmykan diýip, bu tama birle saýyl we derwişlere köp-köp haýyr we yhsan kylyp, zary we tazarrug birle dergahy-Wajybyl-Wujuda ýüz urup, ýyglar erdi. Emma sagatlardan bir sagat tiri-doga semaýy-nyşana degip, kylan dogasy dergahy-Wajybyl-Wujuda kabul düşüp, Şeýit Beni Amyra bir ogul berdi. Onuň adyna Kaýs goýdular. Seýit Beni Amyry onuň hursantlygyndan hazynasynyň işigin açyp, zer we nukradan Hudaýyň ýoluna tasaddukatlar berdi. Emma bir gün Kaýsyň jemalyna muhabbet birle tomaşa kyldy kim, göýä aftaby-jahan ara dek eksi-jemaly jahany münawwer kylar erdi, lebleriden şeker saçylar erdi. Onuň kamatyny gören we eşiden arzuwynda bolar erdi. Emma Seýit Beni Amyry bu nowg perzendi Hudaýtagala ata kylaný üçin sena edip, Perwerdigäri-hiždeh hezar äleme şükür kylyp, bu sözi aýtdy:

Hudaý-a, gudratyň güýçlük,
Tenime jan ata kyldyň.
Dili gamgyny şat eýläp,
Ajap myhman ata kyldyň.

Guş erdim baly syndyran,
Haýy-nebsimi öldüren,
Öýüm rehmete dolduran,
Mahy-taban ata kyldyň.

Başymda fahry täji hem,
Dest kütahym uzyn bul dem,
Müsür ömrüm,
Tuhfa Kengan ata kyldyň.

Ferehlik müjdesi ýetdi,
Sagadat elgimi tutdy,
Tamamy derdi-gam gitdi,
Maňa derman ata kyldyň.

Semendi-bagt astymda,
Hökümet ziri-destimde,
Ne matlap bolsa kastymda,
Tükenmez kân ata kyldyň.

Ýüzünde nury-Rahmany,
Münawwer ondan imany,
Munuň dek täzeýi-jany,

Kime yhsan ata kyldyň.

Kelamyň bes, Beni Amyr,
Hudaga şükür kyl wafyr,
Eý-ä, eý Kadyry-Gafyr,
Ne diýsem, an ata kyldyň.

Elkyssa, Seýit Beni Amyry bu sözi tamam kylandan soň, tamam raýat we tabygatlaryna toý berip, hamdy-sena birle meşgul boldy. Emma Kaýs bir ýaşyna ýetdi. Yşk daýasy gelip, suw guýdy we hurşydy-yşk peýkerine tap bere başlady. Kaýs iki ýaş bolanda, bir-iki ülpet birle dilnowazlyk kylar boldy. Elkyssa, muhteser, gün-günden jemaly tarawet tapyp, efsanaýy-halaýyk bola başlady. Her kişi kim, onuň mübärek ýüzüni görse, çün bady-nesim ýüzüne dogaaýy-dem salar erdi. Emma Kaýsyň dili çykyp, tekellüm kylarda Hudaýtagala guply dilini açyp, bu ebýat birle kelamy agaz kylyp, bu muhammesi aýtdy:

Eý Huda, Öz şowkuňa ýar et, aýyrma yşkdan,
Zaty-päkiň hormaty, zat et, aýyrma yşkdan.
Tä ser-u pa peýkerim har et, aýyrma yşkdan,
Gunçaýy-könlümni efgar et, aýyrma yşkdan,
Derdi-mähnetden ne mukdar et, aýyrma yşkdan.

Sözlesin janym erip, bagrym köýüp çeksin pygan,
Ustuhanyň oda ýansyn galmasyn namy-nyşan,
Juýybary gam bolup aksyn gözüm ýaşı rowan,
Asyýa bolsun başyma Ýer bile Gök her zaman,
Günbe-gün derdimi bisýar et, aýyrma yşkdan.

Synaýy-çägime merhem tapmagaý men agtaryp,
Tyfly-nadan dek özüm müň katla ýyglap, ýalbaryp,
Küreyi-şowk içre jismim aksa, ahen dek erip,
Her kaýana telmuryp galsam tegi-pa men garyp,
Çün semender peýkerim nar et, aýyrma yşkdan.

Ýylba-ýyl awaralyk kesp eýlesem bidatlap,
Ýol ýörip, çöller gezip, daglar aşyp perýatlap,
Halky-älemi belent owaz ile näşatlap,
Bargaly ýol tapmasam ädip, emekläp, datlap,
Bikes-u biçäre, naçar et, aýyrma yşkdan.

Kaýs adym, il içre çün meşhur Mejnun bolsa hem,
Magzy-janym tagna daşy birle pür hun bolsa hem,
Jebri-derdiden egerçe başlarym un bolsa hem,
Bir gamym her dem alynça ýüz müň efzun bolsa hem,
Köp belalara meni ýar et, aýyrma yşkdan.

Emma Kaýs bu mynjaty okap, zar-zar çün ebri-nowbahar ýyglar erdi. Nägäh enesi bu sözleri eşidip, wehm edip, muny mekdebe goýar boldy. Elkyssa, şenbe güni Seýit Beni Amyry Kaýsy ulug kadalar bilen mekdebe eltip, mugallymyň aldyna tabşyrdy. Emma mekdephanada birniçe näzenin gyzlar we birniçe periweş oğlanlar mugallymdan ylym öwrener erdiler. Elgaraz, Kaýs gördi kim, mekdephanada bir mahy-enwer we hurşydy-hawer, bir apaty-jan, ýeganaýy-döwran, ýyldyzlar içre Aýa ohşaş birniçe gyzlar bilen Leýli bir tarapda oturyp turar. Ýene bir tarapda jennet içindäki gulmana ogşaş, periweş oğlanlar oturyp turarlar. Göýä ki mekdephana jennetil-mägwa erdi we bular hüýr bilen gulman erdiler. Ýa ki bir menzili-aly we bular barça suraty-jansuz erdiler. Emma Kaýs bu suratlary görüp, göýä bir suraty-bijan boldy we ýene gözi Leýliniň suratyna düşdi, oňa mün köňül birlen aşyky-bikarar boldy. Emma Leýliniň synasya hem Kaýsyň tiri-yşky jaý boldy. Erse, tap-takaty galmady. Elgaraz, be her hal bu güni agşam kylyp, azat boldular. Erse, bu iki dilbent biri-birlerinden aýrylyp, tä garalary gözlerinden gaýyp bolynça, bir-birlerine garap barar erdiler. Emma garalary bir-birleriniň gözlerinden gaýyp bolandan soň, ajap hallar bilen öýlerine bardylar. Erse, Kaýsyň enesi hursant bolup, Kaýsyň golundan tagtasyny alyp:

– Eý Kaýs, jan balam, bu gün mekdebe baryp näme okadyň? – diýip sorady. Erse, Kaýs enesine gören we eşidenin beýan kylyp, bir söz aýtdy:

Bardym edep saraýyga,
Şenbe güni saba bilen.
Düşdi gözlerim bir aýga,
Birniçe dilruba bilen.

Lowhun açyp okar sapak,
Her sapagydyr üç warak,
Nur döküler tabak-tabak,
Agzy doly sena bilen.

Bir peri nâz ile bakar,
Bakyşy janyma ýakar,
Sözlese şeker akar –
Leblerinden, wepa bilen.

Bir peri täze, hoş-hyram,
Nowgüli-bagy-lälefam,
Käkili müşkdür, Leýli – nam,
Ýüz ýaşyrar haýa bilen.

Sözleşedir birin-birin,
Lezzeti janymdan şirin,
Ýüzünde zülpi-anbaryn,
Ak goşulyp gara bilen.

Gaşy, gözi garaşadyr,
Gol salyban dolaşadyr,
Oýnasa, hup ýaraşadyr,

Bir-birine ima bilen.

Kaýsy oda saldylar,
Köňlüni elden aldylar,
Tagzym edip egildiler,
«Hoş!» diýdiler ryza bilen.

Elkyssa, enesi Kaýsdan bu sözleri eşidip bildi kim, ogly yşk söwdasyna ulaşypdyr. Enesi:

– Eý, jan oglum, sen hālā nāreside turar sen, bu sözleri goýgul, ylym we edep öwrengil. Yşkbazlykdan hālā saña hiç peýda ýokdur – diýip, birniçe nesihatlar berip, erte bilen ýene mekdebe iberdi. Erse, Kaýs biçäre baradyrgan ýerinde dilberi ýadyna düşüp, bir söz aýtdy:

Höwes bilen barsam edepphanaga,
Aklym alar ol dilberniň allary.
Zülpi heniz ýeten imes şanaga,
Meger Huda uzak salmaz ýollary.

Müjgänleri jandan öter gözlese,
Tapmas kişi istäp ony yzlasa,
Şeker damar leblerinden, sözlese,
Totumydyr, bilbilmidir dilleri.

Hak aşygam, Ýusup nebi çyn pirim,
Käşki meniň bolsa idi destgirim,
Barsam bu gün, ýat öwretse dilberim,
Elip – katdy, nuktamydyr hallary.

Mert başyny namardyna egmesin,
Namart özün halk içinde ögmesin,
Ýar bagyna hazan ýeli degmesin,
Hoşreň bolsun çemen-çemen gülleri.

Kaýs baradyr mekdebine hoş bolup,
Ýaryn görmek üçin köňli joş bolup,
Meniň ömrüm ýar ömrüne goşulyp,
Zyýat bolsun aý-u gün-u ýyllary.

Elkyssa, Kaýs mekdephana baryp, mollasyna salam berip, bir tarapda oturdy we ýene bir tarapda Leýli – iki dilber köňül guşlaryny perwaza salyp, bir-birlerine gaş we gözlerini ilçi kylyp oturdylar. Elgaraz, tamam ähli-mekdep ylym tahsylyna dem ursalar, bu iki näzenin yşk husulyna nepes urar erdiler.

Emma Kaýs her zaman bir bahana bilen Leýlä: «Galatymy aýtgyl!» diýip, hemdem bolup, aldyna baryp, birniçe sözler aýdar erdi. Emma Leýli hem Kaýsyň bahana kylyp, sapagyn soragany bilip, tebessüm kylyp, Kaýsyň janyna ot ýakar erdi we ýene köňlüne ot salyp, takatyn alar erdi. Gähki Kaýs maşkyny Leýlä eltip, «Taglym ber» diýip, gösterende, ýene Leýli gaş we gözün jilwä girizip, akyl-huşun alar erdi.

Elkyssa, bu rövüş bilen birniçe gün ömür ötürdiler. Bularyň yşk we muhabbetleri gündenden zyýada bolup, kem-kem arap kabyłasyna äşkäre bola başlady. Her tarapdan gybat we şikaýat kyla başladylar.

Elkyssa, Kaýs ol dilrubanyň yşkyndan bikarar bolup, ahy-jigersuz tartar erdi.

Emma bir gün enesi:

– Eý, janyň balam, nige munça ah tartar sen, bisabyr we biaram erer sen, ne üçin mundag bikarar bolup sen? – diýdi. Erse, Kaýs enesine garap, perýat kylyp, yşk jamyn noş kылganyň beýan kylyp, jan-u dilden bir muhammes okady. Okagany bu turar:

Sakyýy-yşky-ezel berdi ki bu gün jam maňa,
Gussaýydyr elemiden niçeyi engam maňa.
Çarhydan ýetdi zereri subhy bilen şam maňa,
Şire ornuna berip ki zäher-zäher kam maňa,
Wagşy köňlüme ne sabyr-u ne aram maňa.

Kim niçik oda urar suw bile topraga şerar,
Ne üçin kim umar ot suw bile topraga garar,
Daş eger bolsa, onuň ençe ki köýdürmegi bar,
Zerre dek jismimi ýandyrmak üçin mahy-uzar,
Açdy ýüz, ýapdy ýene wadaýy berip ham maňa.

Yşkyndan munça ki apatzede boldum, ne kylaý,
Ýaşlygyndan bäri mähnetzede boldum, ne kylaý,
Ýuwtganyň gan meniň, yllatzede boldum, ne kylaý,
Halky-älemde melamatzede boldum, ne kylaý,
Akylydan galmady bir zerre serenjam maňa.

Nägehan bir buty-nowrestäge düşdi nazarym,
Paýy-bent oldum ki ondan öte almaý güzerim,
Rahy-çeşmimden akyp çeşmeýi-huny-jigerim,
Ertäni şam kylyban, gozgalyp ahy-säherim,
Bes barabar görüner erte bilen şam maňa.

Berdi ussady-tarykat maňa taglymy-wepa,
Gerçe, görsetse, bu ýañlyg ýene hem jebr-u jepa,
Hab-u hur hajat imes huny-jiger maňa geza,
Açdy il agzyny ki, bes Leyli, Mejnun neba,
Diýse ger janyňa çä ol Leyliýi-gülfam maňa.

Elkyssa, ondan soň Kaýsdan enesi bu sözleri eşidip:

– Eý, janyň, balam, bu sözleri aýtmagyl, yşkyň pynhan saklagyl. Birewiň gyzyna melamat kылmagyl. Mebada, Leyliniň atasy eşidip, ataň bilen adawat kылmasyn. Ataň hem eşitse, seni bu halda goýmas – diýip, her çent nesihatlar berip, köp täkidler kylyp, ýene mekdebe iberdi. Elkyssa, Kaýsyň yşky zor kylyp, Leyliniň yşkyndan hüý-mezajy başga bola başlady. Elgaraz, diwanawar her tarapa gider erdi, gäh ahy-sert tartar erdi. Elgaraz, Kaýsyň ahwaly halaýyga

meşhur boluberdi, tagнадan iki tarapda namy-neň peýda boldy. Pelek adaty-gadymysyna başlap, jydalyga sebäp boluberdi.

Leýli hem arap kabylasynyň Beni Haý diýen jemagasyndan erdi. Jemagaýy- Beni Haý zyýada ten mezaj erdiler. Leýken ol jemaga Ýemen bilen Şamýň arasynda Kuhy-Nejt diýen bir dag bar erdi, şol dagda säkin erdiler.

Elgaraz, Leýli birle Kaýsyň şöhraty we yşky olaryň gulaklaryna ýetişdi. Erse, Leýliniň atasy neň kylyp, Leýliniň enesine:

– Indi gyzyňy mekdebe ibermegil we daşary çykarmagyl. Eger sözümi terk kylsaň, gyzyňy hem özüňi iki nime barabar kylar men – diýip gitdi.

Elkyssa, Leýli erte birlen mekdebe rowana boldy. Enesi:

– Eý, nury-didäm, balam, Leýli jan! Indi mekdebe barmagyl, öýde oturyp, ylmy-keşde öwrengil – diýdi. Erse, Leýli piç-u taba düşüp:

– Eý, ene jan, her erte ukydan oýadyp, mekdebe iberer erdiň, bu gün nige goýmaz sen? – diýdi. Onda enesi:

– Eý, janym balam, gyz-ogul gözügendən soň daşary çykça, tagna kylarlar. Ataň hem: «Indi Leýli mekdebe barmasyn» diýip gitdi – diýdi. Erse, Leýlä Mejnunyň yşky zor kylyp, yztyraba düşüp, kitabyn goluna alyp, enesine bakmaý gidiberdi. Emma enesi Leýliniň etegiden uşlap goýmady. Onda Leýli jan enesine ýalbaryp, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, simap dek titräp, ýylan dek towlanyp bir söz aýtdy, enesi «Barmagyl!» diýdi. Ene we gyz bu sözi aýdyşdylar:

Leýli: Arzym eşit, eý, ene jan,
Köýdürme janym, goýberäý!
Başyma ýykmagyl asman,
Eý, mähribanym, goýberäý!

Enesi: Eý gülşeni-jany-jahan,
Bagy-baharym barmagyl!
Ruh-ruwan, aram-aram,
Şeker nisarym barmagyl!

— Kylawer derdime derman,
Ýüregimde goýma arman,
Käbäm enem, sen mähriban,
Jennet mekany, goýberäý!

— Gelmiş halaýykdan seza,
Ataň maňa berer yza,
Bir-bir kelamyň jan feza,
Şeker nisarym barmagyl!

— Bolsa halaýygyň üýni,
Atam niçik ýyggaý meni,
Meng eýleme bu gün meni,
Ruh-ruwanym, goýberäý!

— Ruhsaryňa tartyp nikap,
Otur mysaly afytap,
Mekdebe mundag mesti-hap,
Çeşmi-humarym, barmagyl!

— Çeksem ýüzüme bes nikap,
Öýe sygarmy afytap,
Men terk kyldym hur-u hap,
Eý pasybany, goýberäý!

— Açma çemenniň naryny,
Ýyg kākiliňniň taryny,
Goýgul junun etwaryny,
Aşuftawarym, barmagyl!

— Yşk açdy husnumdan gülüm,
Neçün ýygylsyn kākilim,
Başyň üçin tutma ýolum,
Hoş nüktedany, goýberäý!

— Eý, serwi katd-u simin-ten,
Gül-berehne nāzik beden,
Gül çehre-ýu bergi-semen,
Hoş lälezarym, barmagyl!

— Ziba – katdym, simin – tenim,
Ot dek ýanar pirahenim,
Goý bu goluňdan damenim,
Jennet mekany, goýberäý!

— Ähli arapda namy-neň,
Ataňyň haly boldy teň,
Synaga baglap sabry-seň,
Eý nogly-narym, barmagyl!

— Ähli arapda bolsa ar,
Kābām maňa bol hakgūzar,
Hiç galmady sabry-karar,
Eý razdany, goýberäý!

— Biçäre eneňden doga,
Her subhy-şam köp merhaba,
Her dyrnagyň müň hun baha,
Desti-nigarym, barmagyl!

— Leyli gyzyňdan köp doga,

Jan birle her şam, her saba,
Gel, hajatym kylgyl rowa,
Eý, hoş enanym, goýberäý!

Elkyssa, Leýli birle enesi bu gazaly tamam etdiler. Ondan soň Leýli dilaram ýüregine sabyr daşyny baglap, külbeýi-ahzana girip oturdy. Emma Mejnuny-binowa birniçe byradarlar, waka eşidenler bilen her sähergähi nala we pygan birle oşol mahy-dilaramyň towaby-köýüne barar erdi. Her kişi kim, Leýliniň wakasyndan özge söz ursa, oňa gulak salmaz erdi.

Kuhy-Nejt karargähi-Leýli erdi. Mejnunyň bara-bara yşky zor kylyp, jununy artyp, birniçe nalalar tartyp çykar erdi. Nägäh birniçe uşak oğlanlar bilen Kuhy-Nejdiň üstüne çykdy. Erse, Leýliniň haýma we hargählerini görüp perýat kylyp, ýyglap durup erdi:

Nägäh Leýli tarapyndan bir şemal gelip, Mejnuna ondag rahatlyk ýetirdi kim, göýäki ölükgä täze jan giren dek boldy. Elgaraz Mejnuny-dilefgar bu häsiýeti görüp şemala garap bir söz diýdi:

Saba, hargähi-Leýliden güzer kylsaň, doga ýetir,
Meni-sergeşteden jananyma müň merhaba ýetir.

Oşol mahpara hakydan saňa bes gullugym çendan,
Itiniň häki-paýyndan gözüme totyýa ýetir.

Bu könlüm muddagasydyr, salam ýetir, saba, menden,
Dogamy destigäh eltip, salamym aşyna ýetir.

Zamana çeşmiden bal-u perime degmesin apat,
Gubary-rahgüzeri-Leýliden bir zerre ja ýetir.

Weli jemgyýetim kyldy perişan ol gara zülpi,
Ol anbardan damagymga meniň buýy-saba ýetir.

Kaýerde ýolda galganlaryň bolan hakgüzary sen,
Hudanyň hormatyndan uşbu hajatym rowa ýetir,

Sezewary-jepa her gün, tenim otlug, adym Mejnun,
Bir yşk uftadasy bu gün umydym ba wepa ýetir.

Elkyssa, ondan soň Mejnun bu sözleri aýdyp, takaty tak bolup, bir-iki jorasy bilen Leýliniň haýmasyna bardy. Emma Leýli haýmada öli dek ýatar erdi. Nägäh Mejnunyň ysy damagyna ýetişip, tenine täze jan girip, yerinden turup, katdyny rast kyldy. Erse, uzakdan gözi Mejnuna düşdi, derhal haýmadan çykyp, gülaby-didesi bilen yüzün ýuwup, jigergähinden ahy-sert tartyp, çün güli-now şeküfte dek serwi-huraman huny-hasrat ýuwdup, bakyp durdy. Emma Mejnun Leýlini görüp, göýä perwana şeme özüni uran dek köýer erdi. Emma Leýli apat görmegen çemene ogşap, jilwe berip, durar erdi. Mejnun hem hazan bady degen topraga ogşap, titräp durar erdi.

Elgaraz, bara-bara bu iki belakeşleriň yşklary zor kylyp derdi-elemleri zyýada bolup, piçitaba düşüp, ýylan dek tovlanar erdiler. Elgaraz, bu halatda birniçe pursat zar-zar çün ebri-

nowbahar ýyglaşyp durup erdiler. Emma Leýliniň atasy Leýlini bu halda görüp, goluna hanjary-abdar alyp, Leýlä garap, ýöriş kyldy. Emma Leýli hem atasyndan ters edip we rakyplar tagnasydan, heder kylyp, haýmasyna girdi. Mejnun hem zar-zar ýyglaşyp gaýdyp, Nejt dagyna bardy. Gijeler halaýygyň gözünden pynhan baryp, Leýliniň haýma we hargählerinden gerd-ä gert aýlanyp, «Şul ýerlerden ýörügen sen!» diýip, ýerleriň topraklaryn posa kylyp, gözlerine sürter erdi we ýene Leýliniň garap duran ýerine başyn goýup, ýüz-gözün ýerlere sürtäp, ah tartar erdi, «Şul ýerde sen garap durup erdiň!» diýip, ýeri gujaklap, bihuş bolup ýykylar erdi. Daň atynça müň ölüp, müň diriler erdi. Emma daň atandan soň naçar, gaýdyp gider erdi. Bu röwüş bilen hur-u hap we aram-u karary ýok erdi. Diwanawar her tarapda ýörüp, «Mecnun» at göterdi.

Emma Mejnunyň hyş-u tebarlary we akrabalary Mejnuny bu halda görüp, gamgyn bolar erdiler. Leýkin Mejnunyň atasy bilmeä erdi kim, bir eziz perzendi ne sebäpden bela mübtela bolup turar. Bir gün Mejnunyň enesinden sorady:

— Bilermi sen, Mejnunyň hasby-halyndan habar bergin, muňa ne bela bolupdyr, nige munça diwanalyk kylar. Eger bilseň, aýtgyl, onuň alajy ne bolar eken, alajyna küşeş kylaýyn!

Onda Mejnunyň enesi Mejnunyň atasyna garap, Mejnunyň halyny beýan kylyp, niçe ýerlerden tymsal getirip, bu muhammesi okap, bir söz diýdi, görüň näme diýýär. Muhammesi-zagypaýy-biçäre bu turar:

Arzým eşit, aýdaý heman, eý Seyit Beni Amyry,
Bulmuş Beni Haýdan rowan bir mahy-peýker dilberi.
Leýli erer ady, çenan nowreste bir hup duhtary,
Dogmaz eneden bigüman soňdan ýene zyba peri,
Onuň üçindir her zaman ogluňyň bu derdeseri.

Ol onda perýat eýlese, bul munda müň eýläp pygan,
Geçmiş tiriklikden hem ol, bu munda eýläp terki-jan,
Enduhy-hasrat birle ol, munda munuň içgisi gan,
Biçäreler awaradyr yşkdan tapypdyrlar nyşan,
Leýli, Mejnuny jana-jan, uşşaklarynyň serweri.

Ýaşlykda aldyran köňül awaraýy-jananasy,
Bolmas nesihat birle sag yşk ähliniň diwanasy,
Köýdürse jismin şem özi, köýmezmi bes perwanasy,
Mähnet biriniň hemdemi, külpet birniň hemhanasy,
Mundag olara ýazylan «Kalu belanyň» depderi.

Her çent eger pent eýlesem «Leýli!» diýbän, salmaz gulak,
Silaby-eşki-çeşmiden Nejt dagynda salmyş bulak,
Gögsüde neşteri-Leýli mejruh erer başdan-aýak,
Jan bilen gül dek esresem, tartar özün ilden yrak,
Ryzwanmydyr bergen nyşan, jennetmidir bargin ýeri.

Rakkas dek, öýden çykyban, dynmaý uradyr desti-pa,
Agzyndadyr mähr-u wepa, bagryndadyr tiri-jepa,
Başdan uçan akyl-huşy, ruhsarydan – şerm-u haýa,
Men bilgenim aýdym saňa mundan nary bilgeý Huda,

Ha ýagşy bolsun, ha ýaman peýwendi-janyň göwheri.

Elkyssa, ondan soň Mejnunyň enesi atasynyň aldynda bu muhammesi okap, sözünü tamam kyldy. Erse, ondak raýy-şeripi tutdy kim, gül çehresiden gertlerini arytsa we oşol düri ki jahan memleketi ondan münewwer, özüniň başyna otursa. Elkyssa, muhteser, Seýit Beni Amyry bu sözi eşidip, ulug-kiçik hemme jemagasyny haýkyryp ýygyp, maslahat kylyp, geňeş saldy we:

– Hemme küşeş kylalyň, şaýet, Mejnun – aşufta hal – biçäräni perişanlykdan gutargaýmyz, musulmanlyk bilen miýesser kylalyň – diýdi. Tamam hyş-tebarlarynyň raýlary ondak boldy kim: «Eger nika ýoly birle miýesser bolsa, her kalaý kylyp, oşol aşuftany bu perişanlygyndan çykargaýmyz» diýip, maslahata enjam berdiler we birniçe raýat jem bolup, Leýliniň atasyna sawçylyga barmaga razy boldular. Seýit Beni Amyra bu maslahat hoş gelip, özüne manent birniçe ähli-şukuhly alyp, ýola düşdüler we Leýlä sawçylyga bardylar. Elgaraz, ol dilaramyň kabylasy hem habar tapyp, has-u-aam aldlaryna pişwaz çykyp, yzzat-ekramlar birle bu ähli-şukuhly Leýliniň işigine eltip oturdylar. Doga we senadan soňra bulara myhmandarlyk kylyp, birniçe aby-tagamlar tartyp, hyzmat kyldy. Leýliniň atasy sorady we aýtdy:

– Eý, ezizler, eý Seýit Beni Amyry, ne matlap bilen bu pakyrlary ýoklap, mähribanlyk birle gadam renjide kylyp sizler, her ne hyzmat bolsa, emr kylyň, eger golumyzdan gelse, hyzmat kylalyň, muddagaňyz bolsa hasyl kylalyň! Onda Seýit Beni Amyry maksadyny nazm birle beýan kylyp, bir söz aýtdy.

Jan bagynda bir bilbilim bar idi,
Perwaz edip, arzuw-arman istemiş.
Gül şowkunda çeşmi girýan, zar idi,
Täze gül-u täze bossan istemiş.

Hiç kimsäniň nesihatyn almagan,
Mähnet çekip, rahatyny görmegen,
Göz ýaşyna gark olganyn bilmegen,
Wamyk sypat Uzra nyşan istemiş.

Yşkyň ody ruhsaryny zert etgen,
Sagat-sagat dert üstüne dert etgen,
Hijran bilen jismi-janyn fert etgen,
Jan bilbilim aramy-jan istemiş.

Ýaş ornuna gözlerinden gan akyp,
Jan köýdürüp, süňeklerin ot ýakyp,
Nejt dagynda didban bolup, ýol bakyp,
Züleyha dek mahy-Kengan istemiş.

Seýit seniň öwladýňy gözledi,
«Sözün nedir, dostum» diýbän sözledi,
Gije-gündiz bu sebäpden bozlady,
Leýli atly mahy-taban istemiş.

Elkyssa, ondan soň Seýit Beni Amyry bu sözüni tamam kyldy. Erse, Leýliniň jemagasy bildi kim, bular Leýli üçin sawçylyga gelmiş we hastgärlik kylyp turarlar. Leýliniň atasy Seýit Beni Amyrydan bu sözi eşidip:

– Eý, Seýit Beni Amyry, sözüňizi bisýar abdar görer men, ony jan-dil bilen kabul kylar erdim. Weliken eşidermiz, siziň ogluňyz diwana we aşufta ahwal, hatyry-perişan we jynly ermiş. Diwana biziň haryfymyz ermes. Özüňiz hem hup biler siz kim, kabylaýy-arap aýypjuý adamlar turarlar, özüimizi göre-bile, ýanar oda urmas biz. Tä ogluňyz diwanalykdan çykmasa maňa bu sözleri yzhar kylmaňyz, sözüňizi kabul kylmas biz. Eger ogluňyz diwanalykdan we hatyry-perişanlykdan syhhat bolsa, bu sözi kabul kylar biz – diýip, bir-bir beýan kyldy. Elgaraz, jemagaýy-Seýit Beni Amyry olaryň bu nowg tagna sözlerine gahary gelip gaýtdylar. Her haýsy we menzeleýi-garyby-gamreside bolup, yzlaryna ýanyp geler erken: «Bu diwananyň bir alajyny kylalyň» diýip bir pikir etdiler. Öýüne baryp, Mejnuny-jigerhuny çagyryp, nesihat birle:

– Eý, Mejnuny-jigerpara, Leýlini unutgyl, öz kabylamyzdan haýsy gyzy halasaň, saňa miýesser kylalyň! – diýdiler. Erse, Mejnuny-binowa bu sözler nähoş gelip, öz jemagasyna garap, bir muhammes okady, beýany bu turar.

Bir hassa menem, derdime derman geregim ýok,
Aşuftalygym bes maňa saman geregim ýok.
Bu hyş-u tebardan maňa yhsan geregim ýok,
Zowk etgeli bir özge gülüstan geregim ýok,
Leýli geregim, jismim üçin jan geregim ýok.

Yşk ýolunda bu janym üçin birr dilemeý men,
Gowgasy düşüp başyma, efser dilemeý men,
Perwaz edeýin diýip, özüme per dilemeý men,
Gulmany-behişt-u peri-peýker dilemeý men,
Leýli geregim, jismim üçin jan geregim ýok.

Azurda suhan birle eritmäň jigerimi,
Syndyrmak üçin tagna bile bal-u perimi,
Bihuda kalam ile sowutmaň ýüregimi,
Hak beren Özi lutup ile eden dilegimi,
Leýli geregim, jismim üçin jan geregim ýok.

Bihuda gider – pendiňi diwana ne bilsin,
Jugz ülkesi weýrana bu weýrana ne bilsin,
Çün köýmeginden özgäni perwana ne bilsin,
Köňülde ne söz baryny bigäne ne bilsin,
Leýli geregim, jismim üçin jan geregim ýok.

Her ýan akyzyp ýyglaýyram çeşmimiň seýli,
Derdime dowla ýok, ne kylaý hyş ile heýli,
Köňlüme düşüpdür meniň, bes, Leýliniň meýli,
Leýlige gerek Mejnun, Mejnunyga hem Leýli,
Leýli geregim, jismim üçin jan geregim ýok.

Elkyssa, ondan soň Mejnundan bu sözleri eşidip, hemme hyş-tebarlary birden ýüz öwürdiler we onuň ahwalyna zar-zar ýygladylar. Ondan soň, Seýit Beni Amyra:

– Eý, Seýit Beni Amyry! Imdi ogluňdan syhhatlyk umydyny üzgöl, nesihat birle tedäriği bolmaz, imdi sen bilgil! – diýip, her haýsylary bir tagna kylyp, öýlerine gitdiler. Elkyssa, muhteser, Seýit Beni Amyry ogluna ýene pendî-nesihat kylyp:

– Eý, oglum, Leýli üçin köp köýmegil, biz seniň üçin Leýlä köp küşeşler kyldyk. Leýli seni diýmedi. Sen hem Leýlini unutgyl, ol seni unutdy. Leýli seni söýmez, sen hem ondan geçgil! – diýip, birniçe ýerlerden tymсал geltirip, bir söz aýtdy, görüň näme diýýär:

Arzuw-arman bilen bardyk ýaryňa,
Leýli geçdi, sen hem ondan geç imdi.
Rehm etmedi perýadyňa, zaryňa,
Leýli geçdi, sen hem ondan geç imdi.

Arzyň aýtdyk, köňlün asla bozmady,
Meger kysmat ony saňa ýazmady,
Köňli söýmez güli bagban üzmedi,
Leýli geçdi, sen hem ondan geç imdi.

Akyl özün ýanar oda urmady,
Atyň julun ite laýyk görmedi,
Çarhy-pelek myradyňça ýörmedi,
Leýli geçdi, sen hem ondan geç imdi.

Rahat ýolun gözden salyp zar etme,
Eziz başyň jepa bilen har etme,
Biwepadyr ýaryň, guzym ar etme,
Leýli geçdi, sen hem ondan geç imdi.

Ataň aýdar saňa pendî-nesihat,
Wepasyzdyr, başdan boldy alamat,
Reýgan gider çekseň ah-u nedamat,
Leýli geçdi, sen hem ondan geç imdi.

Elkyssa, Seýit Beni Amyry bu jogaby aýdandan soň Mejnuny-binowa atasyndan bu sözi eşidip, zar-zar ýyglap, gol urup, köýnegini eteginden tä ýakasynaça para-para kyldy, ýüregine ot düşüp, gaýta beter elemini täze bolup, janhowlundan lybaslaryny para-para kylyp, başyny ýalaň kylyp destî-hasrat başyna urup, «Waý, Leýli, waý, Leýli!» diýip, diwanawar her tarapa ýüwürip, gähi gursagyna urup, zar-zar çün ebri-nowbahar ýyglap, nalyşyna dag-daşlary erider erdi. Ýüz-gözlerine ýollaryň topragyndan sürter erdi: «Eý, ýary-mähribanym, waý, aramy-jan bikararym, meniň bitakat-u biaramlygym we diwanalygym seniň üçin turar. Sen ne üçin hyşy-tebarlaryň we akrabalaryň bilen ar kylyp, nükte söz aýdar sen we ataňy öz töwrine goýar sen, ony ýola salmaz sen. Seniň hyş-u tebarlaryň nükte sözleri aýdanyna meniň hyş-u tebarlarymyň zehini käýinip, ar kylyp, menden ýüzlerini öwürdiler, meniň bu bihanymanlygym we biçäreligim sen ýar üçin!» diýip, zar-zar ýyglap, ýaryny ýat kylyp, bir muhammes okady:

Yşk ýolunda, eý dilruba goýdum gadam sen ýar üçin,
Her tün çekip men binowa ah-u nedem sen ýar üçin.
Bilmem saňa ne muddoga mende elem sen ýar üçin,
Başymda mün jebr-u jepa, zulüm, sütem sen ýar üçin,
Janymda mün derdi-bela, ýüz ança gam sen ýar üçin.

Almazmy sen menden habar, yşkynda boldum derbe-der,
Tünler çekip ahy-säher ýuwtmak işim huny-jiger,
Ursam beýewanlara ser men bagry birýan, çeşmi ter,
Synama sanjyp tiri-yşk, kyldym tiriklikden güzer,
Janymda mün derdi-bela, ýüz ança gam sen ýar üçin.

Nalama itler ýyglaşar, eý ýar, eşitmeňmi seda,
Gelgil meniň golumy tut, galdym aýakdan men geda,
«Geçgil nigäriňden» diýbän kim, urdular zynjyry-pa,
Maksat saňa bilmem nedir, men mübtela, men mübtela,
Janymda mün derdi-bela, ýüz ança gam sen ýar üçin.

Lutp eýläbän eý mähriban, sorsaň ne bolgaý hasby-hal,
Holcum gury, derman gidip, yşkynda galdym bimejal,
Hunaba-hasratlar ýuwdup, il tagnasyndan paýymal,
Külpetde älemden ötüp, boldum hazan, eý now nahal,
Janymda mün derdi-bela, ýüz ança gam sen ýar üçin.

Mejnuny-yşk awarasy boldum ajap zaryň seniň,
Köňlümde hasrat ýarasy, tä men giriftaryň seniň,
Derdimiň bolmaz çäresi, bolaly bimaryň seniň,
Başdan-aýagym ýarasy ser tä ser efgaryň seniň,
Janymda mün derdi-bela, ýüz ança gam sen ýar üçin.

Elkyssa, ondan soň, Mejnuny-aşufta hal bu sözleri aýdar erdi, gördi kim, Mejnunyň derdi-yşky we jununy gün-günden zyýada bola başlady. Erse, atasy «Her diwana aşuftalyk galyp, kabyly-zynjyr bolar. Munuň aýagyna zynjyr urmasam bolmaz, beýewanlara ulaşyp gider» diýip, aýagyna zynjyr we gerdenine risman baglap goýdular. Emma Mejnuny-binowa aýagynda zynjyr, boýnunda ýüp, köňlünde gamy-Leýli, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, biçärelilik bilen Hudaýa bu mynajaty okydy:

Rahman Eýäm, berip jany,
Ýokdan meni bar eýlediň.
Aşyklara giň jahany,
Mähnet berip, dar eýlediň.

Hiç bolmady bähbit işim,
Gün-günden artar käýişim,
Gurbat içre galyp başym,
Ajap müşgil kär eýlediň.

Duşman boldy dost diýenim,
Awy boldy her iýenim,
Semender dek jismi-janym,
Köýmek üçin nar eýlediň.

Hazan öýi boldy jaýym,
Nejat bergin, eý Hudaýym,
Her dem artar ah-u waýym,
Köp jepaga ýar eýlediň.

Arzyn saňa aýdy Mejnun,
Çeşmi — girýan, derdi — efzun,
Züleýha dek Ýusup üçin,
Gan ýygladyp, zar eýlediň.

Elkyssa, Mejnun bu gazaly tamam kyldy. Ondan soň, Mejnuny-jigerhundan bu sözleri eşidip, ata-enesi jüstüjuýa düşüp, her ýerden we her hajatgähden dogra diläp geler erdiler. Hyş-tebarlarynyň her haýsy bir çäre üçin, her tarapa ýüwürip, derdine dowa agtarar erdiler. Her ýerde bir şerapatly büzürg kişi görseler, aýagyna ýykylyp, ondan hajat dilär erdiler we ýene öwülýälere ys we çyrag kylyp, arwahlardan Mejnunyň derdine şypa dilär erdiler. Emma hiç alaç tapylmaz we hiç ýerden gollaryna dürri-maksut girmez erdi.

Elgaraz, hyş-tebarlary jem bolup, ittifak kylyp, Mejnunyň atasyna:

– Eý, Seýit Beni Amyry, ogluňy hanaýy-Käbeýi-mugazzama alyp barsaň, şaýet ol hanaýy-şeripni şerapatlaryndan bu jununlyk belasy munuň başyndan dep bolgaý – diýip, ýol görkezdiler. Elkyssa, muhteser, Seýit Beni Amyra bu sözler makul boldy. Haj möwsümi bolup erdi. Seýit Beni Amyry perzendi-dilbendini bir düýä mündürüp, Mekgeýi-mugazzama rowana boldy. Elkyssa, hanaýy-Käbä baryp, oglunyň golundan tutup girizip oturtdy we:

– Eý, janym, balam, Mejnuny-dilefgarym, eý gözümiň nury, ýüregimiň peýwendini, bu jaý bazy oýnamak, gülmek we diwanalyk kylmak jaý ermez, bu ýer tazarrug we zary jaýydyr. Bu ýerde her kim hajat dilese, rowa bolar, päk köňül we sydky-yhlasyň bilen bu mübtelalyk we perişanlykdan gutulmak üçin Hudaýdan derman diläp «Meni bu mübtelalykdan halas kылgyl» diýip, ýyglagyl, enşa Allatagala, bu belalardan halas bolar sen! – diýip, nesihat kyldy. Emma Mejnuny-aşufta ahwal atasyndan bu sözi eşidip bildi kim, bul ýerde hajat rowa bolar we dogra müstejap bolar, arkasyny diwary-metjidi-Hareme sürtüp:

– Iläh-ä, derdimi ýüz esse owwalkydan zyýada kыл – diýip, öz köňlüne nesihat kylyp, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, bu mynjatly okady:

Mähnet çekip geldim bu gün bu jaýa,
Akyl adam haýran bolan jaýydyr.
Sabr eýlärem ýardan gelen jepaýa,
Müşgil derde derman bolan jaýydyr.

Bir dilberni bolup köňlüm maýyly,
Çöller gezip, boldum yşkyň saýyly,
Hakyň kysmatyna bolup kaýyly,

Ysmaýyl dek gurban bolan jaýydyr.

Ýowuz gün bar är ýigidiň başyna,
Başyň urgun bu Kābāniň daşyna,
El sunawer Halyl Rahman işine,
Söwer gullar myhman bolan jaýydyr.

Dost golundan gülgün şerap içilsin,
Ýazygymyz her ne bolsa geçilsin,
Joş uruban Hak rehmeti seçilsin,
Katra gelse, umman bolan jaýydyr.

Haktagala kysmatyna eg başyň,
Jepalara sabr et, çytmagyl gaşyň,
Hetden zyýat bolsa eger kylmyşyň,
Gaffar Eýäm afw eýlegen jaýydyr.

Ýürek dag-u derdin açyp ýyglagyn,
Şirin jandan belli geçip ýyglagyn,
Gözden ganly ýaşıň seçip ýyglagyn,
Aşyklaryň girýan bolan jaýydyr.

Mejnun gul, sen Haka eýle mynajat,
Uzruň aýdyp, ýyglap dilegin hajat.
Yşkdan köňül aldyrmagyň ne uýat,
Geda guluň soltan bolan jaýydyr.

Emma Mejnuny-zar bu sözleri tamam kylyp, puşt bediuary-Kābe kylyp, «Waý, Leýli, waý, Leýli» diýip, zar-zar ýyglap durar erdi. Atasy:

– Eý oglum, eý Mejnuny-dilefgarym, balam, bu sözleri goýgul, bu aşuftalyga Hudaýdan syhhatlyk diläp, zary kylgyl, bu hanaýy-şeripiň hormatyndan Perwerdigāri-ālemden «Bu perişan hatyrykdan gutgargyl!» diýip, ýyglassaň ne bolgaý. Meni namys-neňden we halaýygyň tagnasydan gutarsaň ne bolgaý! – diýip, ýyglap, töwella kylar erdi, bu eziz perzendi üçin ýüregi köýer erdi. Bu derdi-bidowaga köp derman diläp, nowhaýy-zary kylar erdi.

Emma Mejnun atasyndan bu sözleri eşidip, atasyny bu ahwalda görüp, gaýta beter elemini zyýada bolup we derdi gozgalyp, halkaýy-deri-Kābeýi-mugazzama gol urup, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, bir muhammes okady:

Be hakky zaty-pākiň derdimni bisýar kyl, ýa Rep,
Alajy bolmasyn andak ki zar-u zar kyl, ýa Rep.
Gözüm ýaşyn jiger gany bilen gülnar kyl, ýa Rep,
Sera-pa peýkerim Leýli üçin, efgar kyl, ýa Rep,
Başyma rehmeti-yşkyňy bes serşar kyl, ýa Rep.

Şeraby-yşkdan doýynça ber andag ki mest eýläp,
Hyýaly-zülpi-Leýli birle akylym paýy-best eýläp,

Miýesser eýlegin hümmet semendin ziri-dest eýläp,
Iläh-ä, aşyk-magşuklary goşgun destbe-dest eýläp,
Hyýalym guşlaryn Leýli üçin bisýar kyl, ýa Rep.

Gamyndan şem dek çyksyn meniň ser tä serimden ot,
Semender dek zamany bolmasyn kim peýkerimden ot,
Köýen perwana dek joş eýlesin bal-u perimden ot,
Çü kaknus, nala başlap çykaly häkisterimden ot,
Munuň dek derdi-biderman, bilen bimar kyl, ýa Rep.

Iläh-ä, dert ber andag ki bes huny-jiger birlen,
Bolaý awaraýy-bihanyman julide ser birlen,
Lahat topragyna başym urgaý ruhsary zer birlen,
Kepen ýyrtyp, gopaý magşar günü bu derdeser birlen,
Talattup birle ol günü laýyky-didar kyl, ýa Rep.

Hudaý-a, dembe-dem pür derdi-yşk etgin sereştimni,
Muhabbetden zamany haly kylma sernewiştimni,
Münewweri yşkdan kylgyl berri-sähraýy-deştimni,
Miýesser eýle, ýa Rep, däneýi-maksat-kiştimni,
Men Mejnuny-sergerdanyň ýaryny ýar kyl, ýa Rep.

Emma Mejnun bu muhammesi tamam kyldy, erse, atasy owwaldan tä ahyr hekaýatyn eşidip oturyp erdi, görüp bildi kim, bu kyssaýy-müşgil bu ýerde hem açylmaz. Naçar we näalaç, mäýus bolup gaýtdy.

Elkyssa, Mejnun bu sözleri aýdyp, gije bilen hanaýy-Käbeden çykyp, beýewanlara sary ýüz urup, mesti-biygtyýar bolup bidir gitdi. Emma atasy ogluny ýitirip, tapa bilmeý, hanaýy-Käbeden çykyp, birniçe gün ýol ýörip, öýüne bardy.

Elgaraz, Mejnunyň ahwalyny hyş-u tebaryna beýan kyldy, olar hem eşidip, naçar we näalaç bolup, hamuş boldular, ondan syhhatlyk umydyňy üzdüler.

Elkyssa, Mejnun hanaýy-Käbeden çykyp, mesti-biygtyýar baryp, bir kabylaýy-arapa dahyl boldy. Gursagyna urup, Leýliniň yşkyndan bitakat bolup, birniçe gazallar, kasyda we bediheler aýdar erdi. Emma eşiden, adamlar Mejnunyň gazalyny ýat tutup, gören halaýyklar guruh-guruh gelip, ýazyp alyp, okap, öwrener erdiler.

Elgaraz, aradan birniçe muddet ötdi. Mejnunyň bu ahwalyny bir kişi görüp, baryp, Leýliniň jemagasyna: «Pylan ýerde bir diwana «Waý, Leýli, waý, Leýli» diýip gars kakyp, gursak urup, Leýliniň şanyňa birniçe gazallar aýdýar, men hem öwrendim» diýip, onuň aýdan gazalyndan birniçe gazallar aýtdy. Ýene hem «Birniçe oglanlar öwrenip, Leýlini dillerinden goýmazlar, weliken bir ajaýyp jynly diwana durar» diýdi. Erse, Mejnunyň yşky halaýyk agzyna düşdi, bu söz äleme owaza boldy.

Emma Leýliden söz eşidiň. Bu söz Leýliniň gulagyna degdi. Elgaraz, Leýli hem Mejnunyň pyrakynnda köýüp, ýanyp, gury post we ustuhan bolup, külbeýi-ahzanda bimar we renjur bolup erdi. Emma bu habary eşidip, endek tenine täze jan girip, «Waý Mejnuny-dilefgarym, waý ýaşlykda köňül aldyran nigarym, sen hem men dek köýüp, ýanyp, yşk ataşyna düşüp, Mejnun bolup ýören eken sen. Men hem külbeýi-ahzanda bimar we bikarar turar men. Rakyplar

tagnasyndan dem alara mejalym ýok erdi, öler halata ýetişip erdim. Ýüz şükür kim, seniň at-owazaňy eşidip, tenime täze jan girdi» diýip ýyglar erdi.

Elkyssa, Leýliniň atasy, hyşy-tebary we ähli kabylasy bu wakany eşidip, neň kylyp, patyşa baryp, arz kyldylar kim: «Dat, patyşamyz, pylan deştden biziň diýarymyza bir jynly diwana ýigit gelip, köp sibbe-sutuhlary aýdyp, gyzlarymyzy melamatzede kylarlar Leýlini betnam kylmak üçin baş açyk, aýak ýalaň, gäh raks we gäh ýeri posa kylar. Ýene sagat-sagat gazalhanlyklar kylar we hoş owaz birle okar, il ondan ýat alar. Leýli hem onuň pyrakynnda gury post we ustuhan bolup ýanyp turar. Şul wagt alajyny kylmasaňyz bolmaz. Meniň gyzymy halaýyga betnam kylyp ýörer. Halaýyk tagna kylar. Bizler ulusyň tagnasynda galdyk» diýip, soltanlaryna perýat kyldylar we ol jemagat maslahat birle sylahy-hunrizlik alyp onuň depi üçin küşeşde boldular.

Erse, patyşa dergazap bolup, bir kişi: «Ol ýigii tapyp alyp geliň, onuň hup yhtymamyny kylaýyn!» diýip buýurdy.

Emma Seýit Beni Amyry öwladynyndan bir kişi bar erdi, ol aňlap baryp bu jemagaty habardar kylyp: «Eý, Seýit Beni Amyry, seniň ogluňyň golundan patyşa arz kyldylar, patyşa hem dergazap bolup, kişi buýurdy, mebada bir hadysa bolmagaý we ony nabut kylmagaýlar» diýdi.

Erse, Seýit Beni Amyry ol kişiden bu sözi eşidip, içine ot düşüp, Mejnuny agtaryp, ogluny istäp, çölbe-çöl kydyryp barar erdi. Nägäh Beni Sagt jemagasydan bir kişi şikar kylyp ýörüp erdi. Nägäh ýoly Abu Kaýs dagynyň garyna düşdi. Erse, gördi kim, gar içinde, bir kenarda mesti-biygtyýar we agzyny mur, mar watan kylan bir adam ýatypdyr kim, nepesi gähi geler we gähi gelmez. Bir saýasydan özge hemdemi we mähremi ýok erdi, ah-u naladan başga pişesi ýok erdi. Emma şol Beni Sagtly saýýat ol mahzunyň halyny görüp, şapakat birle baş ujunda oturyp, halyny sorap, bu müstezady okady:

Ne jan sen, eý-ä ähli-beşer, eý mahy-mahweş,
Messana ýatyp sen.
Janyndan ezizräk görüner sen şahy-dilkeş,
Mähnete batyp sen.
Ahy-dili-şereriň bilen janyň tutaşypdyr,
Otlug nepesiň bar.
Neden seniň päkize diliň boldy müşewweş,
Aýtgyl, ne edip sen?
Bagryň erip, halkyň gury, agzyň doly zährap
Ganly jigeriň suw.
Kaýsy senem elinden içip badaýy-ba yşk,
Aklyň unudyp sen.
Hemsaýa – pygan, nala – rafyk, gam – hemdem,
Eý aşyky-şeýda.
Aýtgyl maňa kim, derdi-diliňni – kime gaş-gaş,
Neçün uýatyp sen?
Älem gözüňe teňmi kylyp sen, watanyň gar,
Özüňden habaryň ýok.
Jismiň köýedir, başdan-aýagyň bary, meger,
Älemden ötüp sen.
Döwrany-zamandan habaryň ýok, eseriň ýok,
Nedir saňa bu hal?
Gan boldy jiger suz bile, saňa eý nere ahfaş,

Goldan güw gidip sen.
Sagdy seniň ahwalyňa takat kyla almas,
Eý serweri-älem!
Alem gözüne teňmidi çün däneýi-haş-haş,
Tahtyga ýetip sen.

Elkyssa, ondan soň ol Sagdy diýen saýýat bu sözi aýdyp, her çent söz sorady, ol Mejnuny-mahzundan hiç eseri-jogap bolmady. Ahyr näälaç-naçar munuň diriliginden umyt üzüp ýandy we ol ýerden güzer kylyp ötüp barar erdi, nägäh alnyndan Seýit Beni Amyry ýolukdy. Ol golunda hasaýy-natuwany, gäh ýykylyp, gäh turup, «Waý Mejnunym, balam!» diýip, agtaryp perişan ýörer erdi. Erse, Sagdy bilen mulakat kyldy. Sagdy aýtdy:

– Eý baba jan, bu çölde ne yzlar, ne işlar siz?

Onda Seýit Amyry:

– Eý saýýat, Mejnun diýen oglumy agtarar men. Eý byradar, Mejnun balamdan bilermi sen? – diýip, başdan-aýak oglunyň etwaryn we ahwalyn aýdyp, zar-zar ýyglar erdi. Emma Sagdy:

– Eý, baba jan, waý natuwan, men Abu Kaýs dagynyň garynda bir mejruhy gördüm, andak ýatyr kim, bir ajaýyp dertmendi-renjur, özünden bihabar, özünden özgeden hergiz habary ýok, zahyr dünýäden tamasyn üzen we magzy-ustuhany erip akan dek, meger, seniň Mejnun ogluň şol bolgaý – diýdi:

Elgaraz ondan soň Seýit Beni Amyry biçäre watan tarapyndan ýüz öwürüp, manendi-döw beýewan-sähralary gezip, Abu Kaýs dagyna baryp, her ýerde bir çukur, jar we gar bar bolsa, görüp öz diwanasyny oşol gardan yzlap, agtaryp ýörer erdi. Nägäh bir gara ýetdi, kim ýeriň taryk jaýynda karar tapypdyr, mur, mar, andak karar tuta bilmez. Gördi kim, bir teň we taryk ýerinde bir adam görüner, mysaly bir murça karar kylgan dek, ruhy bedeninden ferar kylgan dek. Emma ol ýerde hiç jandar dura bilmez, Mejnundan başga hiç kişi, dura bilmez erdi.

Seýit Beni Amyry gördi kim, gäh-gäh nalaýy-efgan tartar, ahy-sert tartar. Badaýy-bihudydan andak mesti-biygtyýar erdi kim, bu älemden asla habary ýok erdi, bir gury post we ustuhan erdi. Seýit Beni Amyry baryp, baş ujunda oturyp, ýagşy tafahhus kylyp gördi. Erse, nury-çeşmi we jiger köşesi – ogly turar. Nägäh atasynyň gözünden bir-iki katra yaş Mejnunyň ýüzüne damdy. Erse, Mejnuny-belakeş gözünü açyp gördi, başynyň üstünde birew perýat kylyp ýyglaý durupdyr. Mejnun:

– Ne adam durar sen, Leýlimi ? – diýdi.

– Onda Seýit Beni Amyry:

– Eý Mejnun balam, ne halyň bar? – diýdi: Mejnun:

– Hal sorar bolsaň Leýliden sözlegil, özge sözden maňa aýtmagyl – diýdi. Seýit Beni Amyry:

– Eý, Mejnuny-dilefgar, balam, turgul, men zary-belakeş Seýit Beni Amyry – ataň bolar men. Seni istäp munda gelip men. Seniň goluňdan patyşa arz kylyp durarlar, seni öýe alyp gider men, turgul beýewar, seni bu halda nabut kylmasynlar – diýip, zar-zar ýyglar erdi. Emma Mejnun atasyndan bu sözleri eşidip:

– Kāşki Leýliniň ýolunda ölsem, ýürekde arman galmaz erdi – diýip, nala kylar erdi.

Elgaraz, Seýit Beni Amyry zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý: «Ýörgün, balam!» diýip, gözüne gözün sürter erdi. Mejnun atasyndan bu sözleri eşidip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý, atasyna garap, uzry-bisýar edip, bu gazaly aýtdy:

Hoş gelip siz, täji-serim,
Men natuwany sorgaly.
Halym budur, eý serwerim,
Ýok mende halat turgaly.

Reňňimi gör, halymy sor,
Gögsüme dep, başyma ur,
Bir dem meniň alnymda dur,
Kuwwat hany men bargaly.

Uzrum saňa bisýar erer,
Ser tä serim efgar erer,
Jany-ezizim har erer,
Mende mejal ýok ýörgeli.

Men hyzmatyňda rusyýah,
Başyma tapmaz men penah,
Halym tebah, eý nikiyah,
Oturgaly ýa durgaly.

Mejnun köýer köýeniňe,
Gulaga söz aýanyňa,
Her bir gadam goýanyňa,
Ýüz ýok gözümi sürgeli.

Elkyssa, Mejnun bu sözi aýdyp, hasrat daşyny başyna urup ýyglar erdi. Ol gije, ýarym gije nalyşa giren gumry ýaly «Waý Leyli, waý Leyli!» diýip, nalyşa girdi. Emma nalyşyna daglar seda berse, bitakat bolar erdi. Elgaraz atasy eşidip, perzendiniň halyny digergun görüp, ymamasyny başyndan alyp, mysaly murgy-sähergäh nalyşa girdi, gündizi mysaly gije boldy. «Waý, Mejnuny-belakeş, balam, dilefgarym balam, ýalňyzym, saňa kimiň gözi degdi, kimiň çeşmi-husudy eser kyldy sen bu nowg bela giriftar bolduň. Waý ezizim, perzendim, nury-çeşmim, ýüregimiň mydary, balam, tä key mundak bikararlyk kylyp ýörer sen, saňa kim sowuk we husut kylyp eken, bu mübtelalykdan çykmaz sen we melamatdan gutulmaz sen. Hiç zaman ýar gamyndan we eleminden armadyň we hiç nebis tagnasydan we melamatdan faryg bal bolmadyň! «Eý perzent, bu gylyk we bu efgal ýaşlykda zynat berer, imdi ulug bolup sen, bu kerdaryň begaýat aýyp turar, Leyli ýaryň biwepadyr, onuň üçin munça köýüp-ýanyp, munça harabalarda ulagyp, harlyk tartyp ýörmegil!» diýip, ogluna pend-i-nesihat kylyp, bir söz diýdi:

Çekme munça jepalary ýar üçin,
Biwepadyr Leyli, guzym, aldanma.
El uzatma gül diýp ýanan nar üçin,
Algyl meniň pend-i-sözüm, aldanma.

Owwal mährin köňlün içre jaý eder,
Myradyňy bermek üçin raý eder,
Ahyr işiň perýat ile waý eder,

Galam gaşym, gara gözüm, aldanma.

Hasrat çekip, gan aglamak sendedir,
Jepa tartyp, rahat görmek kandadyr,
Rakyplardan tagna çekmek mendedir,
Menden geçip, ryzky-rozum, aldanma.

Gurban bolaý perýadyňa, dadyňa,
Ömrüm ötdi, men düşmedim ýadyňa,
Biwepany alma köňül şadyňa,
Now nahalym, serwi näzim, aldanma.

Gyz-oglany ýaşadykça ýaş bolar,
Efsanasy il içinde paş bolar,
Biwepanyň köňli gara daş bolar,
Şunkar guşum, laçyn-bazym, aldanma.

Ýagşy ýaryň köňli ajap hoş bolar,
Bir niçäniň köňli göýä gyş bolar,
Köňül diýen göýä uçar guş bolar,
Gyş bolmasyn, pasly-ýazym, aldanma.

Seýit aýdar, Mejnun, gaýtgyn ýoluňdan,
Ýüz öwürme kowum-gardaş, iliňden,
Gurban olam, bir ykrar et diliňden,
Algyl sözüm, tutdum ýüzüm, aldanma.

Emma Seýit Beni Amyry bu warsakysyny tamam kyldy. Erse, Mejnuny-hatyry-perişan atasyndan bu sözi eşidip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý:

– Eý şahy-älem, eý, kábäm, waý, mahy-müsellem, waý, asmany-şukuh-y-arap, seniň häki-dergahyň sejdeýi-maksudym, kyblaýy-sujudym turar. Meniň bu köýgen janyma, para-para bolgan ýüregime sen merhem agtarmagyl, maňa takdyry-ezelden şul bolsa, men ne çäre kylaýyn – diýdi. Emma Seýit Beni Amyrydan syryny ýaşyrmady we:

– Ol gün ki, maňa ussat tarykat öwredip erdi, «Syryňy efşa kylmagyl» diýip erdi. Imdi men size bolan syrymy aýdaýyn. Bu köýmegim ýeke Leýli üçin ermes. Men Wajyptagala mesti-biygtyýar boldum. Leýli hem sebäp boldy tä men didary-Wajyptagaladan doýmasam, diwanalykdan aýrylmas men – diýip, atasyna garap, arzyny aýdyp, bu müstezady aýdar erdi:

Eý kyblagähim, hökmi-Hudawent çenindir,
Kysmata ryza bar.
Öz aldyna ýol başlamagy her kime kyndyr,
Görsetmese Jepbar.
Ne çäre kylaý bagty gara, täleýi kem men,
Döwran meni depgen.
Diýmäň meni diwanaýy-biakyl çenindir,
Ser tä serim efgar.

Ýalňyz men imes mähnet, gam hassasy bolan,
Köpdür ýüregi gan.
Her ýerde söýgüli guly apata ýakyndyr,
Hem bagryndadyr har.
Ger ýetse golum, çarhy-pelek atyny tutsam,
Köňlüm höwes eýlär.
Muhtar ola bilmez, kişi, takdyry-ezeldir,
Eý ataýy-gamhor.
Bihuda kim eken özün oda salyp alan,
Neý kysmaty-takdyr.
Ha çarhy-pelek astyda, ha ziri-zemindir,
Onsuz imes Ülker.
Bu jany-garyp ataşy-yşk içre ýanadyr,
Hahy hoş-u nähoş.
Ýogsa meniň köňlümde gam-u gussa çigindir,
Men beýle giriftar.
Mejnuny-sütemkeş men il agzyna düşen,
Kesbim meniň perýat.
Öz halyma goý, kábäm atam, köňlüm dyndyr,
Men gama sezawar.

Emma Mejnun bu müstezady tamam kyldy. Erse, atasy zar-zar ýyglap, nalaýy-pygan çekdi.

Elkyssa, muhteser hiç alaç we tedbir birle Mejnuny ýola salyp bolmaz erdi. Emma Seýit Beni Amyry Mejnuny öz halyna goýmady. Ýene özüçe bu endişäni kylyp, «Ýalan hekaýat birle alyp baraýyn» diýip, meramy-tabgy-Mejnun atasy bir gazal okady:

Ýör, Mejnun, öýe baraly,
Ajaý bezmi-döwran olmuş.
Eşret üçin oturaly,
Leýli bize myhman olmuş.

Her tarap çeşmeler akdy,
Duşman yraga byrakdy,
Leýli bag seýrine çykdy,
Gül açylyp, handan olmuş.

Hak Özi berdi myradyň,
Ýygyşdyr ah-u perýadyň,
Leýli tutmuş seniň adyň,
Mähribanlyk nyşan olmuş.

Ýar seniň gadryňy bildi,
Bezmiňe Mina egildi,
Söwdügiň görmäge geldi,
Maksadyň bes rowan olmuş.

Hiç kuwwat barmy janyňda,
Ataň zar ýyglar ýanyňda,
Dost eşreti mekanyňda,
Seniň zowkuň pygan olmuş.

Emma Mejnun bu sözi eşitgeç, jaýyndan biygtyýar turup, atasy alnyna düşdi. Emma Seýit Beni Amyry bu hile birle Mejnuny-hatyry-perişany alyp, öz menziline ýöräberdi. Öýüne alyp gelip hanadan dostlaryna eltip goşdy we şahy-mejnunyň mübärek aýagyna zynjyr salyp goýdular. Emma hyş we tebarlary Mejnunyň bu ahwalyny görüp, zar-zar ýyglaşyp gider erdiler. Onuň ah-u pyganyna hiç kim tap we takat tuta bilmez erdi. Elgaraz, bara-bara Mejnunyň yşk höwesi zor kylyp, bendi-paýyny üzüp, beýewana çykyp, çarh urup bidir gitdi. Dirilik apaty ötüp, renji-natuwanlyk birle yşk odundan germ bolup: «Waý, Leýli, waý, Leýli!» diýip zar-zar ýyglap, çöllerde gezer erdi. Bir gün neşatgähi Nejt dagynyň damanasyna baryp, çün şiri-ner ah-wah tartar erdi, goluna daşlar alyp, synasyna gürse-gürse urup, mest bolup, Leýliniň çadyryna bakyp, birniçe aşygana sözler aýdyp, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, durar erdi.

Emma onuň sözlerinden birniçe uşşak oganlar öwrenip, ýat alyp aýdar erdiler. Elgaraz, kem-kem Mejnunyň şöhraty tamamy afaky-äleme ýaýyldy. Onuň yşky eser kylyp, hemme aşyklar bährement boldular.

Emma Mejnuny-dilefgary Nejt, üstünde goýuň, otursyn, imdi bir-iki keleme sözi Leýliden eşidiň. Emma Leýliniň atasy oşol gün kim edep saraýyndan – mekdephanadan meng kyldy, öýden çykgaly goýmas erdi, Leýli dilaram sezewary-enduhy-pyrak bolup, külbeýi-ahzanynda bolup erdi. Kem-kem oňa hem Mejnunyň yşk höwesi zor kyla başlady. Ah tartyp, diwanawar öýden çykyp, özüni köý-köçelere urup gider erdi. Emma enesi golundan tutup, öýe salar erdi. Leýken Leýliniň enesi Leýliniň bu nowg belalara giriftar bolanyna zar-zar ýyglar erdi. Elgaraz, Leýli dilaram arzy-dilin efşa kylyp, mesti-biygtyýar bolup, zary-nezar ýyglap, enesine garap arzy-nyýazyny aýdyp, bir söz diýdi:

Arzym eşit, mähribanym, jan enem!
Eziz başyň, meni ýardan gizleme.
Hasrat çekip ýuwdadyr men gan, enem!
Goý, baraýyn, meniň yzym yzlama.

Bilbil uçdy, gül şahasy boşady,
Otlug ahdan gaty köňül ýumşady,
Jydalykdan jismi-janym joşady,
Mundan artyk ýürek-bagrym duzlama.

Goýgul, enem, ýarym, istäp baraýyn,
Ýar jemalyn gaýta-gaýta göreýin,
Atam bilse, özüm jogap bereýin,
Ýakmaz sözi, enem, maňa sözleme.

Yşk odundan suw dek erip akmyşam,
Ýar ýolunda günde mün ýol bakmyşam,
Merdi-meýdan yşk ýoluna çykmyşam,

Tiriklikden imdi meni gözleme.

Leýli perýat etse köňlüň bozular,
Galam gaşyň, nerkes gözüň süzüler,
Sabr eýleşem ýürek-bagrym eziler,
Hijran okun köp eýläbän tizleme.

Elkyssa, Leýli dilaram bu gazaly tamam kyldy. Erse, enesi zar-zar çün ebri-nowbahar ýyglaý:

– Eý gözümiň röwşeni, Leýli jan, waý köňlümiň mydary, balam, meni bisýar azurda kylmagyl, men ne çäre kylaýyn, bu arap kabylassy bisýar namy-neň, we ar talap turarlar, benägäh ataň bu halyňy eşidip, urup-ýaryp, janyňy azurda kylmasyn, owazyňy çykarmagyl. Öýdäki syrymyz daşary çykmasyn, syrymyzy hiç kişi bilmesin – diýip, köp nesihatlar kyldy. Emma sut kylmady, bu nesihatlar bolmaz erdi. Elgaraz, Leýli:

– Eý ene jan, hiç bolmasa bir sagat meni goýgul, mekdebe baryp, mollama we duganalaryma salam berip, görüp geleýin, menden başga gyzlar mekdepde okyýadyrlar, hiç kim melamat kylmaýdyrlar – diýdi. Erse, enesi:

– Eý Leýli jan, zynhar mollaň we duganalaryň bilen hergiz bir-iki keleme sözden zyýat sözleşip, haýal kylma, binägäh ataň bilmesin – diýip, rugsat berdi. Erse, Leýli dilaram başyna çadyr salyp, halaýyk gözünden pynhan özüni ýaşyndyryp, Mejnuny-binowany istäp, göýä uçar guş dek bolup, edep saraýyna bardy. Mekdebe baryp, mollasyna garap salam berip, tagzym kylyp, gördi kim, hemme oganlar edepphanada ylym okyrlar. Olaryň arasynda Mejnun ýok turar. Elgaraz, Leýli takaty tak bolup, şerm-u haýany taşlap, zar-zar ýyglaý, ussadyňa bakyp, mollasyndan Mejnuny soraglaý, perýat kylyp bir söz aýtdy:

Mollam, size arz eýläýin,
Köňlüm alan ýarym hany?
Birniçe bolan hemnişin,
Mejnun dilefgarym hany?

Şul erdi mekdephanasy,
Ol şemg, men perwanasy,
Aşyklaryň diwanasy,
Aşufta etwarym hany?

Gülzary janymyň güli,
Bagy-dilimiň bilbili,
Kim kowlady ol bidili,
Biçäreýi-zarym hany?

Ýok erdi asla hemdemi,
Jüz nalasyndan mähremi,
Dagy-dilimiň merhemi,
Sergeşte dildarym hany?

Men – jisim, ol – ruhy-rowan,

Men bir post men ol – magzy-jan,
Dem-dem çekip ahy-pygan,
Gan ýuwtgyjy ýarym hany?

Kylmaga geldim merhaba,
Ol ýar janymadyr dowa,
Didäme goýsun gerdi-pa,
Ol totuýagärim hany?

Leýli diýer wagt ötmesin,
Duşman ýoluny tutmasyn,
Ýollar adaşyp gitmesin,
Waslym talapkärim hany?

Elkyssa, Leýli dilaram bu sözi aýdyp tamam kyldy. Erse, mollasy, ussady-tarykat zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, gözünden şes katar ýaş jary bolup ýyglaberdi. Leýli hem perýad-u pygan birle nowha düzdi. Edep saraýynyň içi çeşmi-silaby birle doldy. Bes ki Mejnunyň ahwaly hemme halaýyga meşhur erdi. Ahyryl-emr mugallym, ussady-tarykat Mejnunyň hasby-halyndan, ahwalyndan şemmeýi beýan kylyp, Leýli dilarama bir muhammes okydy:

Mejnun ki jyda bolgaly bagy-haremiňden,
Her ýan ýüwürerdi seniň söwdaýy-gamyňdam,
Umyt edibän waslyňy lutpy-keremiňden,
Sergeşte gezer her sary istäp çemeniňden,
Awara bolupdyr Mejnun seniň eleminiňden.

Bilmez kişi onuň watany haýsy güzergäh,
Bes saýasydyr mähremi, kim, hemdemidir – ah,
Kim haýsy görüstanda tikildi oňa hargäh,
Ne tuşe alypdyr, ne tutup rahylaýy-rah,
Awara bolupdyr Mejnun seniň eleminiňden.

Birniçe zaman erdi işi nalaýy-efgan,
Janlar dalaşyp gussa bilen walaýy-haýran,
Bagrynda jerahat, gözi – girýan, özi – nalan,
Ne ata-ýu ne ene onuň derdine derman,
Awara bolupdyr Mejnun seniň eleminiňden.

Yşk – perdesini aldy ýüzden, gitdi haýasy,
Janyna düşüpdür ki, bar älemiň belasy,
Kaýdan ýetedir, bilmem, onuň aby-nowasy,
Başynda onuň murgy-beýewanyň öýesi,
Awara bolupdyr Mejnun seniň eleminiňden.

Molla diýdi: aşyk kişi bir dem dura almas,
Kim kaýda baryp duranyny hiç kim göre almas,

Takat getirip derdine adam dura almas,
Bir adamydan rahy-wysalyň sora almas,
Awara bolupdyr Mejnun seniň eleminden.

Elkyssa, Leýli mollasydan bu sözi eşidip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap: «Waý, Mejnun, waý, Mejnun!» diýip, ahy-aşygana tartyp: «Waý, ýary-wepadarym, biz ikewe kimiň gözi degdi erken, bir-birimizden jyda bolduk» diýip, bihut bolup ýykyldy, özüni bilmeý ýatar erdi.

Emma Leýli gideninden Leýliniň enesi birniçe sagat durdy, Leýli gelibermedi. Soň enesiniň ýüregine howul düşüp, Leýliniň arkasyndan mekdephana baryp gördi kim, Leýli bihuş bolup, bir nowgda ýatypdyr. Enesi Leýliniň, başyny göterip, dyzynyň üstüne alyp, ýüzüne telmuryp, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, bitakat bolup, bir söz diýdi:

Owwal başdan rugsat alyp,
Gelip erdiň oýla meňzäp.
Kimden seniň köňlün galyp,
Hazan uran güle meňzäp.

Çarhy-pelek oň ýörmedi,
Döwranyň hiç kim sürmedi,
Alla myradyň bermedi,
Talaň düşen ile meňzäp.

Gurbanam galam gaşyňa,
Gözden akan gan ýaşıňa,
Istäp geldim men başyňa,
Nalyşym bilbile meňzäp.

Mesti-mestana ýatyp sen,
Neden bu hala ýetip sen,
Özüňden nige gidip sen,
Sözle, balam, bala meňzäp.

Gurydy bul dem haýatym,
Bilmesin ulus uýatym,
Bolarmy gamdan nejatym,
Ýansam, öçsem küle meňzäp.

Elkyssa, ondan soň Leýliniň enesi bu sözleri aýdyp ýyglar erdi. Nägäh Leýli gözünü açyp gördi, kim, enesi başyny dyzynyň üstüne alyp ýyglap oturyp durar. Emma Leýli enesini bu halda görüp zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, bir söz aýtdy:

Köýme gyzyňyň halyna,
Kysmaty-Haktagal eken.
Barça muhabbet ähline,
Bolmagy uşbu hal eken.

Yşk ähline zaman-zaman,
Nala-ýu nowha-ýu pygan,
Öwji-pelekdedir heman,
Ýagşyga şul kemal eken.

Kuhy-şejerde köp jepa,
Aby-nowasydyr wepa,
Ähli-zamanadan tep-ä,
Kylgyjy now nahal eken.

Bihabar ähli-dil pyrag,
Dagy-dile yşk ähli dag,
Ähli-şerep ýalaň aýag,
Geýgeni köne şal eken.

Leýli gamy-jahan bilen,
Ýok işi jismi-jan bilen,
Güli görüň, tiken bilen,
Ikisi paýymal eken.

Elkyssa, ondan soň enesi Leýlini öz halyna goýmaý, töwellaýy-bisýar bilen öýüne getirdi. Emma Mejnunyň yşky Leýlä ondak zor kyldy kim, gije-gündiz, subh-u şam, belki, alad-dowam haýma we hargähden çykyp, «Waý, Mejnuny-dilefgarym!» diýip, Mejnunyň ýoluna garap, her tarapa bakar we ýüwürer erdi. Gäh-gäh ah tartyp bihuş bolup ýykylar erdi. Birniçe gün mundak rozygär geçirdi.

Elkyssa, bu röwüşde köp ryýazat tartyp gury post we ustuhan bolup erdi. Leýken, bu merätipde hetdi-belagata ýetişdi. Erse, ýüz esse husny-melahat peýda kyldy we melahat huplarynyň niku huplaryndan boldy. Letapet bossanynyň huplarynyň şahynşasy, tamam magşuklaryň serdepderi boldy. Ruhsary Aý birle Günden, hurşydy-mahdan mergat ala başlady. Emma owwalkydan müň dereje yşky zyýada boldy. Şul melahat birle bethüý rakyplardan gijeler Mejnunyň hasby-halyndan söz aýdyp, ýyglar erdi. Emma gün-günden derdi-elemi zyýada bolar erdi. Emma bir gije paýzy-säher wagty Leýliniň ýüzüne bir şemal öwsüp degdi. Erse, ol şemaldan bedeni endek rahat tapdy. Emma Leýli zar-zar ýyglaý, ol şemala garap, arzy-hal aýdyp: «Meniň arzymy ýaryma ýetirgil» diýip, şemaldan Mejnuna salam iberip, ýalbaryp, bu muhammesi okap, bir söz diýdi, muhammesi-Leýli jan budur:

Eý bady-saba, arzym gülzaryma ýetirgil,
Çöllerde watan kylgan efgaryma ýetirgil.
Bagry doly gan, köňli azaryma ýetirgil,
Söwdaýy-gamym barsaň, bazaryma ýetirgil,
Zynhar bu salamymy gül ýaryma ýetirgil.

Hunaby-jigerimden nagş eýleýiban depter,
Şaýet ki açyp görse ol Mejnuny-dilebter,
Yşk ähline duşan ýok Mejnun kibi pür hunter,

Ruhsaryma gan akdy gördüňmi gözümde ter,
Zynhar bu salamymy gül ýaryma ýetirgil.

Gelsin bu taraplarga, ýüz garalygyn goýsun,
Derdime dowa kysyn, biçäreligin goýsun,
Wagşyýy-beýewana gamhoralygyn goýsun,
Sergeşteligin taşlap, awaralygyn goýsun,
Zynhar bu salamymy gül ýaryma ýetirgil.

Men munda elem birle bagrym eridip galdym,
Bir suraty-diwar dek dermany gidip galdym,
Jananadan aýryldym, aklym unudyp galdym,
Jan holkuma gelipdir, ölmäge ýetip galdym,
Zynhar bu salamymy gül ýaryma ýetirgil.

Hunabaýy-gam guýdy saky doly jamyma,
Salgyn çü gulagyňny, zynhar, bu kelamyma,
Mejnuny-garyp gelse, Leýli bu makamyma,
Müň ýola bolaý gurban ol serwi-hyamyma,
Zynhar bu salamymy gül ýaryma ýetirgil.

Elkyssa, Leýli dilaram bu sözleri aýdyp, zar-zar ýyglar erdi. Emma bu sözlerni eşiden we gören oğlanlar bitip alyp, baryp, Nejt dagynda Mejnuny- dilefgara aýdar erdiler. Mejnun bu sözleri eşidip, dert-elemi täze bolup, ataşy-yşky zyýada bolup, birniçe aşygana sözler aýdyp, zar-zar ýyglar erdi. Olar Mejnunyň aýdan sözlerini ýazyp, ýat kylar erdiler.

Mollada Mejnun bilen bir mekdepde bile okan birniçe oğlanlar Mejnunyň aýdan sözlerini Leýlä ýazyp elter erdiler. Leýli hem görüp, hatlary posa kylyp, gözlerine sürtüp: «Eý Mejnuny-zarym, waý, ýary-wepadarym, dilefgarym, seniň näzik gollaryň şu kagyzlara degendir» diýip, zar-zar ýyglar erdi. Elgaraz Leýliniň yşky gün-günden efzun bolup, renjur boldy.

Bir gün Leýliniň ata-enesi Leýliniň ahwalyny zebun görüp:

– Eý, Leýli jan, birniçe duganalaryň bilen seýri-çarbag barsaň, şaýet köňlün açylyp, renjurlygyň tesgin we damagyň täze bolgaý – diýdi.

Atasy Leýlä bir hup nahalystan bina kyldyryp erdi. Zyýada çarbagy-dilgüşa erdi. Emma Leýli birniçe duhtar beçe bilen tomaşayy-seýri nahalystana barar boldy. Elgaraz Leýli birniçe näzenin, periweş, mah lyka gyzlar bilen çarbaga baryp, ýüz işweýi-náz bilen tomaşa kyldylar. Gördüler, kim, reňbe-reň güller açylyp, çeşmeler her tarapa akyp barar erdi. Her haýsy, her terzi janawerler öz jübti bilen hawanyş kylyp, sebzeler we sebergler üstünde gonup, oýnap, aýş-u eşret kylar erdiler. Sebzeýi-reýhanlar we gül-sünbüller horram bolup, sebergler güllere çyrmaşyp ýatylar.

Şekufeler daragtyň astynda misli pyýaly meý içip, germi-meýdan bolan näzeninler mysaly ýüz gyzardyp, gülüp durarlar. Gadam astyndaky gara toprak gülleriniň jemalyna mutarra salgan, sebzeleriniň nowhyzlary zümerret amiz bolup, täzeýi-ter bolgan. Benewşeleriniň baş egip durşy misli dilrubalaryň zülplerini goýberip, işweýi-náz bilen oýnagan wagtynda aýagynyň ýüzüne düşüşi mysaly, gunçalara garasaňyz, misli kemer ustuwary kylyp, tikenlere ok-ýaýdan peýkam tartan mysaly. Arguwanlary görseňiz, reg urup, jismi gyzyly gana boýalan näzeninleriniň bedenine ogşaş, nerkesleri mysaly ýaňy ýatyp, ukydan doýmaýyn bidar goýulan dilrubalara ogşaş,

sünbülleri seri-nafesini çeşip, jahany muattar kylyp we gül oňa gol uzadyp durana ogşaş. Şeşatlar özüni daraga arasta kylyp, käkilllerini daraýyn diýip durar, sowsanlara garasaňyz, dokuz dilini çykaryp, uzr-magzur aýdyp duran «ýar-ýara» ogşaş. Murgy-hoşhanlary dil çykaryp, bagyň yşkyndan bir-birewe owaz goşup, nala-ýu perýat kylan gedalara ogşaş. Fahteler çynar üstüne gonup, ýar tarapyndan hadys aýdyp oturan ilçilere meňzär. Bilbiller gül büteleriniň içinden başyny çykaryp, mejnunwar ah-u pygan tartana ogşaş. Elkyssa, Leýli dilaram bu gülüstanyň seýrinden bährement bolmaý, nalaýy-bilbil eser kylyp, şowky-zowky artdy. Leýli olary görüp: «Bu janawerler, serwi-sünbüller we semenler her haýsy öz jynsy bilen hemdem we hemraz bolup ýörerler, men näge ýarym bilen hemdem we hemraz bolmaz men» diýip, ýyglap durup erdi. Nägäh, Leýliniň gözi bir bilbile düşdi, gördi, kim, gül şahasy üzre perýad-u pygan kylar we nala tartar. Leýli ol bilbili özüne hemraz kylyp: «Eý, janawer, seniň nalyşyň ajapdyr, näge munça perýat-pygan kylar sen? Gije-gündiz oturyşyň gül bilen bolsa, sen näge nalaýy-pygan kylar sen?! Dagý-hijran mendedir» diýip, bilbile garap bir söz diýdi:

Nedir bilbil munça ahy-pyganyň,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?
Perwaz etseň güle deger nehanyň,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Perwaýyň ýok seniň sagy-u sol bilen,
Hepde-ýu gün bilen aý-u ýyl bilen,
Oturyp sen bagda gyzył gül bilen,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Mende durar Mejnun ýarym pyragy,
Guryp galdy ýar diýp jismim bulagy,
Aýagyň astynda gülüň ýapragy,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Perýat etme wagty-hazan imesdir,
Wysal günüň rozy-hijran imesdir,
Gül jemaly senden pynhan imesdir,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Men ýyglar men gözden ganly ýaş guýup,
Sabr etmişem bagrym üzre daş goýup,
Sen ýatar sen gül üstüne baş goýup,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Hetdiň ýokdur men deň köýüp ýanmaga,
Aýralygyň şerabyna ganmaga,
Ganatyň bar seniň uçup gonmaga,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Gül bilen zowk edip, ýokdyr eşretiň,
Öz-özünden artyp gaýgy, mähnetiň,

Zyýat eýläp öz başyňa külpetiň,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Leýli diýr mendedir hijrany-elem,
Hasrat çekip gan ýutmuşam dembe-dem,
Dowamat gül seniň daşyňda hemdem,
Ne ýyglar sen gül pyragy bolmasa?

Elkyssa, ondan soň Leýli bilbile bu sözi aýdyp, bu çemenden özge bir çemene bardy. Garazy bul erdi kim, gaşyndaky gyzlar bir ýerde galsa, özi تنها galyp, Mejnunyň hasby-halyndan söz aýdyp ýyglassa, emma gyzlardan jyda bola almaz erdi. Elgaraz, gyzlara:

– Eý, duganalar, her haýsyňyz bir özge çemenden gül alyp, gül tiriň, güldesseler baglaň, hany göreliň, kimiň güli ýagşy görner! – diýdi. Ondan soň gyzlaryň her haýsysy bir çemene gül tirmäge gitdiler. Elkyssa, Leýli gyzlary bir tarapa iberip, özi تنها galyp, bir gül-bütesiniň teýine girip, Mejnuny ýoklap, zar-zar çün ebri-nowbahar ýyglap, bir gazal aýtdy, görüň näme diýýär:

Sen üçin seýri-bag etdim, gel eý, ýary-wepadary,
Mynasyp men saňa erdim, maňa sen, sen sezawary.

Myrady-dil ikewe bir seýri-bag-u bossan etsek,
Bir adam bolmasa jüz saýamyzdan özge jandary,

Ne bolgaý erdi alsaň dagy-derdimi ýüregimden,
Eý-ä, eý serweri-aşyk heman şalar şahynşahy.

Parahat ýer tapa almam ýyglara hasby-hal aýdyp,
Ne perwaýy maňa bagy-Erem, Firdöwsi-gülzary.

Meni Leýli, sergerdany-elem, awaraýy-haýran,
Hudaý-a, ýarymyň bolgaýmykan waslynyň mukdary.

Elkyssa, Leýli bu sözleri aýdyp, gözüniň ýaşy bilen çemenistan güllerine suw sepip, zülpi-tapdary gereh baglap, benewşe dek tap berer erdi. Nafesi gunça- güllerden paç alar erdi we pelek çemeninden hyraç talap kylar erdi. Haýsy bossana gadam goýsa, nesimi bilen güller açylar erdi, her güle gol uzatsa, şemşat, serwi, semen, we ragnaýy-zyba her reň güller «Leýli meni alsyn hoşlap» diýip, katdy-kamatlaryn ýazyp, ham kylar erdiler. Sebzeler we reýhanlar hoş we horram bolup Leýliniň aýagynyň astyna paýmal bolar erdiler. «Leýli meniň üstüme gadam goýsun» diýip, özlerin düzedip, durar erdiler.

Elkyssa Leýli bu merätipde seýr kylyp ýörer erdi, nägäh bir rahgüzer çarbagyň daşgarysyndan Mejnunyň bu gazalyny aýdyp öterdi. Mejnundan öwrenen müstezady bu turar:

Şemşat katdyň turpa gülüstana düşüpdür,
Eý Leýliýi – ragna.
Göýä ki gözüm jenneti-ryzwana düşüpdür,
Eý kamaty zyba.
Majnuny belakeş eleminde, süteminde,

Bagryna urup daş.
Näzik bedeni hary-mugeýlana düşükdir,
Awaráýy-sähra.
Leýlide heman näz-u edaýy-lutp-u letapat,
Ryzwan hüýri ýañlyg.
Ahu berre kim, sebzeýi-reýhana düşükdir,
Görene tomaşa.
Mejnun, başyňa başi uçup, ony gonadyr,
Guşlar öyesidir.
Ne wehmi onuň jismimindäki jana düşükdir.
Agzyndadyr «Leýla!»
Leýli aýagyn sowsan-u sünbül öpeýin diýp,
Başyn ýere urdy.
Mähri höwesi Ýusuby-Kengana düşükdir,
Göýä ki Züleýha.
Dagy-dili-Mejnuna bu dem adam çydaý almas,
Pişanasy kattyg.
Zowky onuň kim Leýli, beýewana düşükdir,
Hem biser-u bipa.
Bir rahgüzeri ýat alyban uşbu gazaly –
Mejnuny okyr erdi.
Ýagşy gazaly ýagşy gazalhana düşükdir,
Pür gamy – dil derýa.

Emma Leýli Mejnunyň bu gazalyny eşidip, tomaşaýy-çarbagdan geçip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglar erdi. Çemenistan janawerleri bitakat bolup, nalyşa girdiler. Elkyssa, Leýlä Mejnunyň yşky zor kylyp, bihuş bolup ýykyldy. Niçe müddetden soň huşuna gelip, mesti-biygtyýar öýüne geldi. Erse, enesi gördi kim Leýliniň derdi-elemi owwalkydan ýüz esse zyýada bolupdyr. Enesi: «Eý Leýli jan, çarbaga baryp, seýr kylyp, dilşatlyk tapmadyňmy?» diýip sorady. Onda Leýli zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, enesine bu gazaly aýtdy:

Bag seýrine bardym dilşat bolaý diýp,
Dagy-derdim gaýta boldy zyýada.
Ýüzüm açdym güle hijran salaý diýp,
Gaýta bilbil bilen düşdüm perýada.

Gün-günden artadyr ahy-perýadym,
Hijran sili ýykdy jismi-binýadym,
Hasyl bolmas bag seýrinden myradym,
Meger imdi öler boldum jepada.

Bilbil guşuň gülzarynda zary bar,
Köňli söwer göz aldynda ýary bar,
Ýüregimde bu hijranyň nary bar,
Bilmen, niçik gün görer men dünýäde.

Baga bardym, bardyr gülüň wepasy,
Başdan aşdy aýralygyň jepasy,
Janym aldy her bir guşuň nedasy,
Çyn aşyklar daýym derdi-belada.

Hijr odundan gül dek ýüzüm sargardy,
Yşkyň ody meni jandan doýgardy,
Leýli aýdar nerkes gözüm garardy,
Şirin deýin galdym dagy-Perhada.

Elkyssa, Leýli bu sözleri aýdyp, perişanlygyndan külbeýi-ahzana girip oturdy. Leýken bu elem bilen gün-günden renjurlygy zyýada bolup, zar-zar ýyglap, enesine: «Eý, ene, men bu elem bilen öler men, eger derdimiň dowasyny kylmasañ, meniň ganyma atam bilen sen zamun bolar sen» diýip, ýyglar erdi. Gözünden ýaş ornuna katra-katra gan akar erdi, jigergähinden ahy-ataşyn tartyp, haýma we hargählerini köýdürer erdi.

Emma, arap kabylasyndan Eset ibn Salam diýen bir ýigit bar erdi, zyýada zyba ýigit erdi. Atasyna Abdus-Salam diýer erdiler, zyýada gany-döwletment erdi. Leýli çarbagdan çykyp gele duranda Leýlini görüp, onuň tiri-yşky Eset ibn Salamyň synasyna jaý boldy. Erse, atasyna kişi iberip: «Atam maňa Leýlini alyp bersin, ýogsa öler men» diýdi. Elgaraz, Eset ibn Salamyň sözünü Abdus-Salama aýtdylar. Abdus-Salamyň hyşy-tebarlary we akrabasy zyýada köp erdi. Elkyssa, Abdus-Salam hemmesini jem kylyp: «Gyzyny ogluma bersin» diýip, Leýliniň atasyna sawçylyga iberdi. Onda Leýliniň atasy hem jemagasyň jem kylyp, maslahat etdi. Emma Leýliniň jemagasy ittifak olup, maslahat kylyp: «Leýlini Abdys Salamyň ogly Eset ibn Salama fatyha kysak, şaýet ki, Mejnuny unutsa» diýip, umyt kylar erdiler. Aralarynda sawçylar gatnaşyp, kadalaryň berjaý kylyp, Eset ibn Salama Leýlini fatyha kyldylar. Emma Leýli eşidip, ýüregine daş urup, gül dek bedenini para-para kyla başlady. Elgaraz, goluna hanjary-abdar alyp, özüni öldürmekçi bolanda, enesi gujaklap tutup, goýmady. Ahyr özüni nabut kylmasyn diýip tylla zynjyr bilen mākām kyldylar. Elgaraz, naçar Leýli öz zülpi dek piç-u taba tüşdi. Bihab-u hur we bikarar bolup, külbeýi-ahzana girip, oturdy, könlünde Mejnun, didesi pürhun, owwalkydan ýüz esse elemini zyýada bolup, efgan kylar erdi.

Emma Mejnun bir gije düýşüne girip: «Eý, ýary-wepadarym, rakyplar rehne salmazdan burun tiz ýetişgin» diýip gaýyp boldy. Erse, Leýli syçrap turup, jigergähinden ah tartyp, bendi-paýna zor kyldy, alaç kyla bilmedi. Ahyr nälaç bolup, zar-zar ýyglap, oturdy.

Indi Mejnundan söz eşidiň, emma Mejnun kuhy-Nejdiň gyragynda Leýliniň pyragynda ýyglap ýörep erdi.

Şol asyrda Nowfyl atly bir patyşa bar erdi, zyýada sahyp-adalat ähli şujagat, pälwan surat, leşger şiken, şir terkip, tagatparaz mähri-gazal we şiri-gazap patyşa erdi. Benägäh şikar kylyp, nahjir agtaryp ýörüp erdi, Mejnun alnyndan çykdy. Gördi kim, bir diwana nalaýy-perýat kylyp derdi-hasrat başyna urup, beýewan gumlaryň başyna saçyp, gurbat we mähnetzede dost-ýardan, muhyplardan aýrylan, hyş-tebardan jyda bolan, dert-elemlere duçar bolan, renjur we garyp, duşman kāmине karyp ýörüp turar. Birniçe wagşylar etrapyny alyp, birniçe adamy-aşufta hatyr oturyp turar. Elgaraz, patyşanyň ol diwana gözi düşdi. Erse, ol diwananyň bu ahwalyny görüp, rehmi gelip, bir hyzmatkärine «Alyp gelgil!» diýip buýurdy we «Bul biçäre ne sebäpden mundak kylyp ýörer?. Bu ýatan kimdir, munuň ahwalyny biledurgan kişi barmy?» diýdi. Emma onda Zeyt atly bir adam bar erdi. Ol: «Eý, şahy-älem, eý soltany-ekberim, munuň ahwalyny men

ýagşy biler men, munuň adyna Mejnun diýerler, Leýli diýen gyza aşyk turar» diýip, Nowfyl patyşa garap, bir söz diýdi:

Eý şahy-jahan, aşyky-Mejnun şuny diýrler,
Şurideýi-derýa, dili-pürhun şuny diýrler.

Magzy-jigerin ataşy-gam birlen eriden,
Rahaty kem-u mähneti efzun, şuny diýrler.

Hem ülpeti guşdur onuň, hem söhbeti wahşy,
Könlünde elem, harmany-mahzun, şuny diýrler.

Diwana arap mülkünde bir türpe gazalhon,
Mestanaýy-derýa, dili-Jeýhun, şuny diýrler.

Her gün uruban Leýli üçin göwsüne mün daş,
Gurbatzedeýi-señni-felahan, şuny diýerler.

Perhat kibi zähmi-teber jismine urulan,
Öz gany birlen jamasy gülgün şuny diýrler.

Zeýt aýtdy: jahandan – tamasyn – jandan üzendir,
Bigabr-u lahat zindeýi-medfun şuny diýrler.

Elkyssa, Zeýt bu sözleri aýtdy. Nowfyl şa bisýar rehim dil adam erdi, köňli nerm bolup, Mejnunyň aldyna baryp, köp nowazyşlar kylyp, mylaýymlyk birle özüne ram kyldy, dünýä lezzetinden we dünýä tagamyndan tamasyn üzen adama niçe şirin sözler bilen endek ab-tagam iýdirip:

– Eý, Mejnuny-belakeş, imdi sen hiç gam iýmegil, inşä Allatagala Leýlini saňa miýesser kylar men. Eger howadaky guş bolsa, miýesser kylar men, tä seniň myradyň miýesser eýlenmese, golumy ondan kütah kylmagaý men – diýip söz etdi. Mejnuny-binowaýy-aşufta ahwal umydwat bolup:

– Eý, patyşahy-älem, eý, şahy-arap, waý, daraýy-soltanat, waý, Sekender etwat, bu myradymy atam-enem hasyl kilmady, şaýet ki, siziň ulug güýçlük döwletiňiz destgirim bolup, maňa Leýli miýesser bolsa – diýip ýyglady. Patyşa:

– Eý, Mejnun, sen meniň gaşymdan bir zaman aýrylma we diwanalygyňy taşlap, meniň bilen goşulyp ýörgül, at-ýarag we serpaý berip, özümge hemra kylaýyn – diýdi.

Elkyssa, Mejnuny-dil remide könlünde: «Bular bilen hemra bolaýyn, şaýet ki, wada wepa kylgaý» diýip, birniçe gün Nowfyl bilen birge ýördi. Emma bir gün Mejnun Nowfyla:

– Eý, şahy-alem, maňa haçan ýarymy miýesser kylar sen? – diýdi. Onda Nowfyl:

– Eý, Mejnun, sabyr kylgyl – diýdi. Nowfilyň garazy Mejnunyň sözlerini eşidip, halawat kylmak erdi. Emma Mejnun Leýliniň yşkynda birniçe aşygyna sözleri aýdar erdi, Nowfyl zowk kylar erdi.

Elgaraz, bir gün Leýliniň yşky Mejnuna zor kyldy. Erse, Nowfyla aýtdy:

– Sen meniň ýarymy haçan miýesser kylar sen? Nowfyl:

– Eý, Mejnun, sabyr kылgyl – diýdi. Onda Mejnun bıkarak bolup, takat kyla bilmeý, sabyr synasynda takat galmaý:

– Eý, Nowfyl, sen menden ötenin ne biler sen, derdimi bilmeşň, dowa niçik kylar sen? – diýip, mesti-biygtyýar bolup, bu muhammesi okar erdi, Nowfyl eşider erdi:

Arzy-ahwalymy yzhar eýleşem men, eý habyp,
Sabr-u aramymy aldyrdym galyp men sargaryp,
Men saňa hemdem bolup men, sen şa sen, men bir garyp,
Barmykan Leýli nigarymdan nesibim, ýa nesip,
Bilmeşň derdim, ne kылgaý sen dowasyn, eý tebip.

Otlug efganym fuzun, perýady-ahym derdinäk,
Riş – köňlüm, para – bagrym, magzy-synam – çäk-çäk.
Damenim ter boldy-ýu efsurda jismim boldy häk,
Zahyr-u batyny bilmez men, hany bir ruhy-päk,
Bilmeşň derdim, ne kылgaý sen dowasyn, eý tebip.

Dehr meýdanynda bir murgy-nowasyz men ajap,
Mähir kem tapgan garyp dil aşynasyz men ajap,
Mübtela bolgan belalara rehasyz men ajap,
Derdi-gam uftadasy bolgan dowasyz men ajap,
Bilmeşň derdim, ne kылgaý sen dowasyn, eý tebip.

Sen kim-u derdim meniň derdime derman kылgaly,
Ýagşy sen bir sözi aýdyp, soňra puşman kылgaly,
Galmady takat jahan mülkünde döwran kылgaly,
Matlabymdan ýüz öwürdiň sözi pynhan kылgaly,
Bilmeşň derdim, ne kылgaý sen dowasyn, eý tebip.

Aýdy Mejnun, sen eşit arzymy, eý mürze ýigit,
Patyşa bolgan halaýyga şahy-dana ýigit,
Bagty-ykbalym zebun, kem täleým, zyba ýigit,
Renji-bihuda çekme sen eý, güli-ragna ýigit,
Bilmeşň derdim, ne kылgaý sen dowasyn, eý tebip.

Elkyssa, Mejnun bu sözleri aýtdy, erse, Nowfyl Mejnundan bu sözi eşidip, gahary gelip, Leýliniň atasyna sawçy iberip: «Leýlini munda iberisin, Mejnuna berer men. Eger ibermeşe, leşger tartyp, üstüne baryp, zarby-şemşir bilen alyp, Mejnuna berer men» diýip, ilçі rowana kылdy. İlçі baryp, Nowfylyň hatyny olara berdi. Weliken Beni Haý jemagasy köp ten mezaj erdiler. Ol jemagat Nowfylyň hatyny okap görüp, muttalyg bolup, neň we namys kылyp: «Leýlini Mejnuna asla bermesimiz, Nowfyl gelse gelsin, golundan her ne gelse kылsyn, biziň Nowfyldan zerre perwaýymyz ýok» diýip, ilçini yza we hakaratlar bilen gaýtaryp iberdiler. İlçі gelip, olaryň sözlerini we hakaratlaryny Nowfyla bir-bir beýan kылdy. Erse, Nowfylyň gahary gelip, kernaý we surnaý goýup, leşger tartyp, Beni Haý taýpasynyň üstüne rowana boldy. Beni Haý jemagasy hem hemme ilatyny jem kылyp, otuz müň gara keltek we ýigrimi müň suwara hemme Arabystan jem bolup, Nowfylyň barabarynda sap tartyp durdular. Elgaraz, birniçe gün bir-birleri bilen

andak uruşlar kyldylar kim, suw ornuna gan akdy. Jeňi-magluba bolup, köp adamlar gyryldy. Emma, Mejnun boýnuna reda salyp, nusrat we zafary Leýliniň jemagasyňa diläp, Hudaýa ýyglar erdi. Eger Leýli tarapyndan bendi düşse, başyn-gözün sylp, ýüzlerinden gerdi-gubaryň artyp: «Sen Leýlini görgendir sen, munuň nazary Leýlä düşendir» diýip, gözlerinden posa kylar erdi. Emma Nowfýlň leşgeri Mejnunyň bu ahwalyny görüp:

– Eý Mejnun, biz seniň üçin baş berip, gan dökerimiz, seniň ýaryňy alyp bermek üçin jepa tartyp, jan üzermiz. Sen duşmanlara ýary diläp, dostlary azurda kylar sen! – diýdiler. Erse, Mejnun olara:

——— Eger Leýliniň jemagasy şikest tapsa, Leýliniň perişan bolar, Leýli perişan bolsa, men perişan bolar men. Her ýerde Leýli bolsa, men onda durar men, meniň ruhy-rowanym Leýli bilen hemra durar – diýer erdi.

Elkyssa, Beni Haý jemagasydan köp kişi gyryldy. Elgaraz Nowfýl patyşa zorluk kylyp, köp adamlary nabut kyldy. Leýliniň jemagasy şikest tapdy. Emma Leýli hem fathy-nusraty we abraýy Nowfýl patyşa diläp, Hudaýa zary kylyp, ýalbarar erdi. Elgaraz, Leýliniň atasy we jemagasy ejiz bolup: El aman, el aman, bilä zowalyl-iman we min şerriş-şeýtan bagys el emn wel aman! «Musulman kişä bu niçik huny-nähak turar» diýip, gylyçlaryň gerdenlerine asyp, Nowfýl patyşanyň alnyňa geldiler we:

– Eý şahy-alem, ne muddagaňyz bar, ne üçin biziň ili munça huny-nähak kylyp, gyrar siz? Eger muddagaňyz Leýli bolsa, eger gyzy my Mejnun diwana bermeseňiz ýüz gyzym bolsa pidaýy we sadkaýy-bir tary-muýuňyz kylar men, meger Leýlini Mejnun diwana bermeseňiz. Leýken Leýlini Mejnuna berseňiz behakky-Aferidegär we behakky-Käbe meniň golum seniň etegin bolar. Senden tä kyýamata çenli agyrrar – ynjar men. Çünki Mejnun diwanaýy-perişan hatyr turar. Perzendimi öldürer. Biz asla razy imesmez, we illa siz biler siz – diýdiler. Onda Nowfýl:

– Leýlini Mejnundan ýagşy kişä berermi siz? – diýdi. Onda olar:

– Eý, şahy-alem, Mejnun diwana turar, nep-u zererin bilmes, elbetde, Leýlini nabut kylar – diýdiler. Nowfýlň adamlaryndan hem bir para kişi:

–Eý, şahy-alem, bular rast diýýärler, Mejnun nep-zererin bilmez. Uruş günlerinde boýnuna reda salyp, fathy-nusraty Beni Haý jemagasyňa diläp, biziň şikestimizi Hudaýdan talap kylar erdi. Bu diwana turar, elbetde, Leýlä zerer ýetirer we ýene hem Hudaý tebärek we tagala: «Eý, Mejnun, magşar günü hemme halaýyk jem bolarlar, ol gün Ýeri göterip duran öküzi soýup, seniň toýuň bolar. Soltan Hüseyin Mürze we Mir Alyşir bagşy bolarlar, ol gün hemme halaýyga tomaşa görkezip, Özüm kazy bolup, nikah kylar Men, onda Leýlini saňa berer Men, ondan soň myradyňa ýeter sen» diýip aýdyp ermiş – diýdiler. Onuň üçin olaryň sözleri Nowfýla makul boldy. Nowfýl bu sözi eşidip, «Bar imdi gyzyňy kime berseň bergil» diýip, Leýlini atasyna tabşyrdy we leşgerini göçürüp, Mejnuna garamaý gidiberdi. Elgaraz, Mejnun binowa ýene näumyt bolup, Nowfýl gidenden soň göwni galyp, Nowfýla garap, bir söz diýdi:

Eý Nowfýl, pygl-u kowly bet,
Şul erdimi ryzalygyň?
Köňli diline näpisint,
Ne eýlediň aşnalygyň?

Gaýta işimi kyn kylyp,
Köňlüme müň çigin salyp,
Derdi-dilim görüp, bilip,
Bolmady bir dowalygyň!

Owwal-a beýle lap urup,
Adamy munça öldürip,
Ähli-ryýa sen ýüz görüp,
Ar ededir sypahlygyň.

Söz ura sen düreň-düreň,
Ýok eken asla ar-u neň,
Ýol gide sen ýeleň-ýeleň,
Şeýle bolarmy şalygyň?

Mejnun diýdi: «Sen, eý şaky,
Derdimi gozgadyň taky,
Hun kilyban benähaky,
Bes zehi näsezalygyň!»

Elkyssa, Mejnuny-dilefgär bu sözleri aýdyp, beýewana baryp, ahy-efgan tartyp, yssyk gumlary başyna sowrup, kuhbe-kuh, deştbe-deşt çarh urup ýörer erdi. Benägäh aldyndan bir piri-saýýat çykdy, iki ahu beçjäni tutup, başyn kesermen bolup duranda, Mejnun üstüne bardy. Ahu beçjelere rehim gelip:

– Eý saýýat, bu biçäreleri azat kylyp goýbergin, meniň başymy kesgin – diýip, saýýada bu gazaly aýdar erdi:

Eý piri-saýýat şul zaman,
Bu ahulary kyl reha.
Biçäreler tapsyn aman,
Men hem saňa eýleý doga.

Goýber diýdim, goýber heman,
Eý piri-saýýat, şul zaman,
Biçäreler tapsyn aman,
Salma bulara majera.

Nerkesleriniň haby ýok,
Işkençe berseň taby ýok,
Öldürmegiňniň huby ýok,
Azada kyl bähri-Huda.

Bagrynda onuň teb-u tap,
Rehm eýlegil, kylma kebab,
Kem nafe bolsa müşki-nap,
Gana boýalmak ýok rowa.

Rehm eýlegil näzik tene,
Bolgul garyplara pena,
Dökseň bu gün gan bigünä,

Mağşarda bolguň rusyýa.

Nerkesleridir hup abdar,
Leýliden algan ýadygär,
Naçar-u dilsiz janawer,
Ermes garyplar biwepa.

Goýber ki, jany tendedir,
Gitsin ýoly her kandadyr,
Bu sürmeli göz mundadyr,
Topraga bulatsaň hata.

Biçäreler köp ýaş eken,
Mähnete garyndaş eken,
Mejnun bilen syrdaş eken,
Bul binowa, men binowa.

Elkyssa, Mejnun bu sözleri tamam kyldy. Erse, saýýat aýtdy:

– Eý diwana jan, sözüňi jan-dil birle kabul kylar erdim, leýken beçjelerim aç durarlar. Men bulary olara kut kylar men – diýdi. Mejnun Nowfylyň beren atyny saýýada berdi. Saýýat hem ahu beçjeleri Mejnuna berip gitdi: Emma Mejnuny-dil şikeste ahu beçjeleriň aýaklaryndan bentlerini çöçüp, başyn-ýüzün sypap, ýüzlerinden-gözlerinden öpüp:

– Eý janawarlar, gözleriňiz Leýliniň gözüne ogşar. Leýliden ýadygärim turar siz – diýip, azat kylyp goýberdi. Elgaraz, Ondan soň, özi ýene yüz beýewana urup barar erdi. Emma bu ahu beçjeler hem arkasydan ergeşip barar erdiler, hergiz Mejnundan galmaz we jyda bolmaz erdiler. Kem-kem olaryň sebäbinden birniçe köp janawerler Mejnuna ram boldular we arkasyndan ergeşip barar erdiler. Elkyssa, Mejnun bu ahwalda ýene bir menzile ýetdi. Erse, gördi kim, bir saýýat bir gewezni tutup, damyna aýlap, boýnuna ýüp salyp, başyn keseýin diýip duran wagtynda, Mejnun üstüne bardy we:

– Eý saýýat, bu janaweri öldürmegil, azat kylgyl damyňy boýnundan algy! – diýip, bir söz diýdi:

Saýdyň goýaber, saýýat, dilpara eken men dek,
Çöllerde gezip ýörgen seýýara eken men dek.
Ser tä seri hijrandan köp ýara eken men dek,
Sergeşte jahan bolgan awara eken men dek,
Al damyňy boýnundan, biçäre eken men dek.

Baş gün seniň döwründe biçäre hynam etsin,
Köňlündäki gamlarny ýüz katla haram etsin,
Her kaýda gadam tartyp, ýol tapsa, makam etsin,
Tä takaty tak bolmaý, ýaryna salam etsin,
Al damyňy boýnundan, biçäre eken men dek.

Öldürmek üçin hanjar her dem kyla sen engiz,
Tut pendimi hem bolsaň ýa Hysrowy ýa Çingiz,

Gurhanda bitiglikdir usýany-ulug – hunriz,
Eşgin muny sen saýýat jübtüne gowuşsyn tiz,
Al damyňy boýnundan biçäre eken men dek.

Hyz eýlesin janawer ahu dek urup jübtäk,
Barsyn suw sypat akyp, gitsin ýanyban ot dek,
Gam-gussadan aýrylsyn, jöwzada biten tut dek,
Bir-birge goşulsynlar Harut ile Marut dek,
Al damyňy boýnundan, biçäre eken men dek.

Yşk apatydan, Mejnun, julideýi-ser boldum,
Owzagymy il bilmez, ahwaly-diger boldum,
Nezr et muny sen maňa birewni dilär boldum,
Göýä ki kyýamatlyk men saňa peser boldum,
Al damyňy boýnundan biçäre eken men dek.

Elkyssa, Mejnun bu sözlerini aýtdy, erse, saýýat Mejnundan bu sözi eşidip:

– Eý diwana jan, sözüňi jan-dil bilen kabul kylar erdim, leýken men ne kylaýyn, köp aýalment we kaşşak turar men. Muny ähli-aýalyma we beçelerime kut kylar men – diýdi.

Erse, Mejnun Nowfylyň beren ahlyhlaryny çykaryp saýýada berdi. Saýýat hem ol gewezni Mejnuna berip gitdi. Mejnun göýä ata perzendini ýitirip tapan dek ol gewezniň gerdinden aýlanyp, zähmlerini hoşkbentlik kylyp, zarp tapan jaýlaryny malyş kylyp, ýüz-gözünden posa alyp, bendi-paýyny eşip goýberdi. Emma ol gewezn hem Mejnunyň arkasyndan galmaz erdi. Onuň sebäbinden hem birniçe janawerler heder kylmaý, munys tutup, Mejnundan aýrylmaz erdiler.

Elkyssa, Mejnuny-şuride ahwal bu sypat birle kuhbe-kuh mesti-biygtyýar barar erken, bir dagystana baryp, bir çeşmä gözi düşdi. Gördi kim, bir çeşmeýi-aly, göýä ki aýnal-haýat çeşmesi dek, suwy Köwser suwy dek, ýene bir çynary-aly bar, göýä ki daragty-Tuby dek. Ol çeşmäniň boýunda oturyp, suwundan endek noş kylyp, ol daragtyň saýasynda endek bährement bolup, aram alyp, bir pursat karar kyldy. Nägäh gözi ol daragtyň şahasyna düşdi, gördi kim, daragtyň şahasyna bir gara zag oturmuş. Mejnun ol zagyň gara perin gara lybas akyda kylyp:

Eý, zag, azalykmy sen, gara lybas geýip sen? – diýip, ol zaga garap, bir söz diýdi:

Şah üstünde duran gara donly guş,
Sen hem men dek ýardan jyda düşgenmi?
Köňlün gamly gördüm, özüň bes, nähoş,
Sen hem men dek ýardan jyda düşgenmi?

Suwlukda dek gördüm ýören ýerleriň,
Söwdasydan çykyp bahr-u berleriň,
Başdan-aýak gara gunduz perleriň,
Sen hem men dek ýardan jyda düşgenmi?

Geýdigiň gara don, bilip sen ki hap,
Amalsyz sopy dek durup sen garap,
Diliň bolsa, maňa belli ber jogap,

Sen hem men dek ýardan jyda düşgenmi?

Saýramaz sen, zagym, yzalykmy sen,
Däne-suwdan kemräk mazaklykmy sen,
Perleriň garadyr, azalykmy sen,
Sen hem men dek ýardan jyda düşgenmi?

Mejnun aýdar, men dek garadyr teniň,
Sözlär men dost bilip gara guş seniň,
Aýralyga saldy Allahym meniň,
Sen hem men dek ýardan jyda düşgenmi?

Elkyssa, Mejnun bu sözleri aýdyp, zagdan belli jogap eşitmeý, haýran boldy. Elgaraz, Mejnun ol ýerden ötüp, dide girýan, syna birýan barar erdi. Bir kabylaýy-araba dahyl boldy. Nägäh gördi kim, bir piri-zal bir adamyň boýnuna ýüp dakyp, idegläp ýörükdir. Mejnun:

– Eý, mama jan, ne üçin bu biçäräni ýesir kylyp, boýnuna ýüp dakyp südräp ýörüp sen – diýdi. Onda mama:

– Rast aýtsam bu bendi ermez, kör durar, men hem biwe we kaşşak durar men. Hiç nimersämiz ýok turar, ikimiz äht kylypmyz, işiklerde gedaýlyk kylarmyz, her näme peýda bolsa, behem görermiz we ikimiz barabar taksym kylyp alarmyz – diýdi. Erse, Mejnun:

– Eý, mama jan, meniň hem boýnuma ýüp dakyp, alyp ýörgül, her näme peýda bolsa, men sizlere berer men – diýip, wada kyldy. Erse, ol piri-zal Mejnunyň boýnuna ýüp dakyp, arap kabylasynnda goşba-goş, öýbe-öý idegläp eltip, «Bu körlere bir nimerse haýrat kylyňlar» diýip ýörer erdi. Elkyssa, bu merätipde Leýliniň çadyryna ýakyn ýetdiler. Birniçe ýaş oglanlar daş we kesekler bilen urar erdiler. Bedenleri jerahat bolup, ganlar her ýan akar erdi. Elgaraz, buýy-muhabbet ösüp, Mejnunyň damagyna Leýliniň ysy gelip, buýy-Leýli bilen meşamy muattar bolup, könlüne farahlyk roý berip aýtdy:

– Mama jan, endek sabyr kylgyl, bu ajap, hoşboý menzil erken – diýdi. Emma mama:

– Bul ýerde dursam, bähbidimden galar men – diýip iteläp, südräp goýmaz erdi. Elkyssa, Mejnun:

– Mama jan, endek sabyr kylgyl – diýip, takat synasyndan gidip, bir söz aýtdy:

Tomaşa eýläýin, durgul,
Ajaýyp jaý eken bul jaý.
Ki ser tä pa letapatlyk,
Ne hoş mägwa eken bul jaý.

Ýeşibän gol-aýagymy,
Alaý bir dem feragymy,
Ysy tutdy damagymy,
Behişt asa eken bul jaý.

Ötüp gamym, şatlyk ýetdi,
Tamam derdi-gamym gitdi,
Damagymy ysy tutdy,
Farah efza eken bul jaý.

Der-u diwary mermerden,
Işığıñ gerdi zagpardan,
Öýüñ-hargähi enwerden,
Jahan ara eken bul jaý.

Akar suw-çeşmeler her suý,
Jahan doldurdy gülden buý,
Meger Leýligedir bul köý,
Ajaý tugra eken bul jaý.

Pelekde haýma-hargähi,
Içinde bir senem mahy,
Bu dem Mejnuna dergahy
Ne hup diljuý eken bul jaý.

Myradymy Hudaý berdi,
Tün-u gün maksadym erdi,
Ölük jismime jan girdi,
Ki ruh efza eken bul jaý.

Gara topragy anbarmy,
Has-u haşagy şekermi,
Rowany aby-Köwsermi,
Jahan ara eken bul jaý.

Eýäm şükrüni kyl, Mejnun,
Bu ýere ýol tapyp bul gün,
Görüner haýma çün gerdun,
Ne hoş sähra eken bul jaý.

Elkyssa, Mejnun bu sözleri aýdyp, zar-zar çün ebri-nowbahar ýyglaý durup erdi. Leýli hargähde ýüz gam-hasrat, müň gaýgy-külpet bilen oturyp erdi. Erse, Leýli dilaram haýma-hargähden çykdy, nägäh gözi Mejnuna düşdi. Gördi kim, Mejnun biçäräniň boýnunda ýüp, zar-zar ýyglaý, intizar garap durupdyr. Emma Leýli derhal ýüzünden nikabyn alyp, ýyglaý durup, özün Mejnuna görsetdi we myhmanyna zekaty-ruhsaryndan sadaka kyldy. Bu bahana bilen bir-birewlerinden buýy-muhabbet aldylar. Elgaraz, Mejnuny-mahzun şeme uran perwana dek özüni köýdürer erdi:

Elkyssa, Leýli hem akyl we huşdan jyda bolan diwana dek ygtyýarsyz we kararsyz erdi, zar-zar çün ebri-nowbahar ýyglaý, alaç kyla bilmeý durup erdi. Mejnuny-dilefgär hem başy açyk, bedeni şikeste, gözi girýan, bagry birýan ýyglaý durup erdi. Leýli aýagynyň topragyndan bir gysym alyp, Mejnuny-dilefgäriň gözüne sürtdi. Emma dura-dura Mejnunyň ataşy-yşky zor kylyp, jununy artyp, mesti-biygtyýar ah tartyp, piri-zalyň ýüplerini para-para kylyp, ýüz beýewana urup, «Waý, Leýli! Waý, Leýli!» diýip, bidir gitdi. Elkyssa, çöllerde gerdeinde wagşy, başynda guşlar öýesi «Waý, Leýli!» diýip, pygan-nala bilen çölleri bihuzur kylyp ýörer erdi.

Indi Leýliden bir keleme söz eşidiň. Leýliniň atasy Ibn Salama wada kylyp erdi. Elgaraz, wada kylan müddetleri doldy, erse, birniçe düýä zer-ziwer ýükläp, tamam lagl-jöwahyrlary alyp gelip, Leýliniň atasyna teslim kyldylar. Bul hem Ammary ülkesini arasta kylyp, aýyn baglap, be resmi-arap oturyp, akd baglap, resm-kadalaryn berjaý kylyp, Leýlini Ibn Salama nika kyldylar. Leýliniň oturan hargähini şeker-şerbet birle dolduryp, ud-anbar ýakyp, be hezar zowk-tomaşa birle Leýlini Ibn Salama tabşyrdylar. Ibn Salam şady-horram bolup, bir gije Leýliniň hargäh – haýmasyna girer boldy. Şol halatda Leýli dilaram özün Hudaýtagala howala eýläp, pena istäp bir mynajat okady:

Hudawendi – Kerim-u Jüljelal-a,
Özümi zatyňa kyldym howala.

Pena bergin Özüň men natuwana
Kyla men dergähiňde ahy-nala

Amanata hyýanat kylma ýa Rep,
Zowal ýetirme ýa Rep bu kemala.

Ýüzüm tutdum namut kylma Liläh-ä
.....

Ne müşgil gül gaşynda bolsa ýüz har,
Bolar bilbil guşy haýran-u wala.

Bu Leýli hassa Mejnun dilefgäri,
Ilähi Sen meni ýetir wysala.

Emma Leýli dilaram bu sözi tamam kyldy. Erse, Ibn Salam oşol wagt haýmaýy-Leýlä girip, kämi-dil hasyl kylar boldy. Leýli dilaram bu hiläni aýtdy: «Eý Ibn Salam, men mekdepe okyp ýörer halatymda bir perizat hemra bolup aýtdy kim: «Eý Leýli dilaram, bir günden bir gün birew bilen hembester bolsaň, ine şemşiri-abdar, seni hem hembesteriňi hem zaýa kylar men» diýip erdi. Hälä oşol perizat başym üstünde şemşir howala bolup, oturyp durar» diýip, aýtdy. Ibn Salam sada dil: «İş gabahat boldy» diýip, halaýyk namysyndan gorkup, jemalyňa hursant bolup, her niçe günde bir salama geler erdi. Emma Leýli dilaram her sagat haýmadan çykyp, Nejt tarapa bakyp oturyp, hijrany-pyrak eleminde zar-zar ýyglaý, nala urup hargähiň içini gözünüň ýaşy birle doldurar erdi. Yşky-pynhany bara-bara halaýygyň agzyna düşüp, meşhur bolup, ryswalyga aýyt kyla başlady. Ondan soň Ibn Salam Leýlini Bagdada alyp gider boldy. Erse, Leýli Bekir diýen bir adamyň goluna nama ýazyp berip: «Eý, Bekir, men gidenden soň, bu haty Mejnuna eltip bergeý sen!» diýdi. Emma hatda andak aýtdy kim: «Eý, ýary-mähribanym, waý aramy-janym, eý bikararym, men bul bethah we bethüý rakyplaryň jebir-zulумыndan we sütemiden Bagdat şährine gitdim. Ruhý-rowanymy saňa goýup, gury jismimi alyp gitdim. Emma könlüňe hiç gubary-keduret getirme, tä men gelinçä sabyr kylgyl. Tä tenimde janym bar, men seni unutman, eý ýary-janym, sen hem meni unutmagyl, bu namam nyşanym durar, saňa razdan bolsun. Zynhar eý, ýary-wepadarym, sabyr kylgyl!» diýip, namany ýazyp, бүkläp Bekire berdi. Ondan soň, Bekire gapar, bir söz diýdi:

Saňa yzhar kylaýrazy-dilni,
Muhabbet birle taýkylgyl bu ýolny,
Kaýýerde görseňol awara gulny,
Tahammulda geçirsin aýýýlly,
Perişan eýlemeýtumary – gülni,
Amanatdaryna tabşyr hatymny.

Ki tämen gelenimçe sabyr kylsyn,
Özi gamda, gözi ýollarda bolsun,
Keduret gerdini könlünden alsyn,
Kişi pişanada baryn ne bilsin,
Perişan eýlemeýtumary – gülni,
Amanatdaryna tabşyr hatymny.

Meniň derdim ony awara kyldy,
Onuň derdi meni biçäre kyldy,
Pelek jebri ýene set para kyldy,
Onuň zähmi zebun, hem ýara kyldy,
Perişan eýlemeýtumary – gülni,
Amanatdaryna tabşyr hatymny.

Unutmasyn meni, men hem unutmam,
Hyýalyndan demi könlüm sowutmam,
Pelek kärin serenjamyna bitmem,
Kim ondan özgäniň adyny tutmam,
Perişan eýlemeýtumary – gülni,
Amanatdaryna tabşyr hatymny.

Gidip jismi, saňa galdy rowany,
Diýgil, eýýary-jany-mähribany,
Alyp bargyl oňa menden nyşany,
Nyşany-Leýli boldy razdany,
Perişan eýlemeýtumary – gülni,
Amanatdaryna tabşyr hatymny.

Elkyssa, Leýli gidenden soň, Bekir namany alyp, rowana boldy. Elgaraz, Bekir Mejnuny bir dagyň damanasynda tapdy. Mejnuny-aşufta ahwal, jiger kebab, dil harap «ahdan» başga munys we rafygy ýok erdi. Rahgüzerleriň topragyna gurbal urup: «Leýli dilaramy tapar menmi» diýip agtaryp oturyp erdi. Mejnunyň nalaýýefganyny görüp, ýesiri-betbagt diýip, könlünde: «Muňa bir söz aýdaýyn, şaýet Leýlini unutgaý» diýip:

– Eý, Mejnuny-aşufta ahwal, mähnetiň reýgan boldy. Seniň söýüp köňül baglan dilberiň duşman boldy. Sen Leýlini wepadar diýip erdiň, indi biwepalyk kylyp, Ibn Salam Bagdady diýen ýigide degip – tenini bagyşlap, şad-u horram bolup, Bagdat şährine gitdi. Sen heniz Leýli diýip nala kylar sen – diýdi. Mejnuny-aşufta hal Bekirden bu sözi eşidip, goluna daş alyp, başyna urup, başyny daşa urup, para-para kyldy. Mübärekaşyndan gan akyp mysaly juýbar bedenlerine rowana boldy. «Waý, Leýli, waý, Leýli!» diýip ýykyldy, we terki-jan kylmaga ýakyn geldi.

Emma Bekir áydan sözüne puşeyman kylyp: «Eý Mejnun, men hata kyldym, ýalan söz diýdim, turgul, Leýli wepadar durar!» diýip, Mejnuna teselli berip, bu gazaly aýtdy:

Bir söz birlen köňlün melul eýledim,
Arzym eşit, şahy-mejnun, aglama.
Hata kyldym beýle sözi söýledim,
Perýat urup, köňli mahzun aglama.

Leýli seniň perýadyňa dözmedi,
Galam gaşyn, gara gözün süzmedi,
Heniz senden köňül mährin üzmedi,
Sargarmasyn lagly-meýgun, aglama.

Uzrun aýtmak üçin geldim yzyňdan,
Ýalan sözläp, uýatlyg men ýüzüňden,
Ganlar akyp gara nerkes gözüňden,
Donuň eýläp gandan gülgün, aglama.

Mejnun adyň daýym onuň dilinde,
Janyn pida edip seniň ýoluňda,
Ýaryň üçin munça hijran çölünde,
Tartyp efgan, atyp efsun, aglama.

Bekir áýdar, beýle gamgyn ýörmegin,
Gül ýüzüňe ýol gubaryn sürmegin,
Gaty daşy näzik tene urmagyn,
Çeşmi ganly, jismi pürhun aglama.

Elkyssa, Bekir bu sözleri aýdyp, Mejnunyň goluna Leýliniň beren hatyny çykaryp berdi we ýene dilinden áydan sözlerini we uzrlaryny beýan kyldy. Mejnun namany alyp, gözüne sürtüp, «Leýliniň goly degen we nazary düşen nama» diýip, hatyndan tanyp, hatyny posa kylyp, namany açyp, mutalyga kylyp gördi kim, «Leýli Ibn Salama nikah boldy» diýen hat çykdy. Emma Mejnun bu haty görüp, Leýlini Ibn Salama akd kylanlaryny bilip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, Leýlini biwepa bilip, çün murgy-baly-şikeste bir söz diýdi:

Mundag ermes muddagaýy-aşynalyk, ýarlyk,
Aýyrdy bir-birden ryzaýy-aşynalyk, ýarlyk.
Her saba mün merhabaýy-aşynalyk, ýarlyk,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Ýagşy ermes ähd-u peýmanyňny bes syndyrmagyň,
Ýüz öwürip aşnalykdan köňüli tändirmegiň,
Dosty mahzun edip, agýara mähr indirmegiň,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Men seniň hijriňde ýyglap, gije-gündiz zar-zar,

Ýortmuşam Nejt dagynda, yşkynda ýok bir dem karar,
Ölmeýin tirik tapyp görmek bolarmy bir didar,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Gaýryga baglap köňül, tutduň rahy-Bagdatny,
Mähetim zaýyg kylyp, tahryp edip abatny,
Köňli gatyg sen eşitmeý sen hezin perýatny,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Bimürewwet – çarhy-keç, reftary-älem – ynkylap,
Padyşahy-dil gedalyk birle, ten mülki harap,
Dostlar mehjury-mahzun boldy, duşman kämýap,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Kyblagähim maňa köp pendî-nesihat etdiler,
Meniň üçin daýyma şam-u säher gan ýuwtdular,
«Leýlini taşla!» diýibän hyş-tebarym aýtdylar,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Köňli seňgin, rehmi ýok hunhar eken sen, eý peri,
Men seni ýarym diýsem, sen nar eken sen, eý peri,
Ýar diýip berdim köňül, agýar eken sen, eý peri,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Aýtmadyňmy: «Men seniň ýoluňda-köňlüm bagladym»,
Senden aýra bolmas ahyr jismi-janym çagladym,
Men seniň waslyň üçin umyt edip gan ýygladym,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Bul meniň iki gözüm gan ýyglady «Leýli!» diýip,
Jany-jismim para boldy wasly-umyt isteýip,
Taňla magşar rozy kylsa «Ente Allamul-guýub»,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Men seniň dek ýar diýip kim, başga janan istemem,
Rozy-magşar rozy kylsa, hüýr-u gulman istemem,
Ger behiş-anbar sereş, tagty-Süleýman istemem,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Gözlerim düşse seniň gaşyň bilen gözleriňe,
Janymy gurban kylar men her zaman ýüzleriňe,
Toty şirin tekellüm dek bes şeker sözleriňe,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Men seniň hijriň bilen iki gözümdir şamçyrag,
Gijeler bidar bolup, Leýli diýip dag üzre dag,

Gije-gündiz sagaty bir dem tapalmas men pyrag,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Owwal-a könlümi gül deý şady-handan etdigiň,
Müň mürewwet birle her gün haýry-yhsan etdigiň,
Ýok mynasyp imdi bagrymy meniň gan etdigiň,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Hupmydyr agýar ile eşret şerabyn içmegiň,
Tyfyllar dek her tarap lazym imes göz açmagyň,
Täze ýaryň-len bolup, bizden ne lazym geçmegiň,
Şulmudyr, zalym wepaýy-aşynalyk, ýarlyk.

Kim Abu Kaýs adym erdi, yşk bilen Mejnun bolup,
Men seniň hijriň bilen her gije-gündiz ýyglaýyp,
Ataşy-yşkyň bilen näzik tenim gülgün bolup,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Tutmadyň «Biçäre Mejnun!» diýp birer gün adymy,
Gaýtadan bozduň bu weýran hatyry-näşadymy.
Ýar ile bolduň eşitmeý sen meniň perýadymy,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Eý ajal, gel indi bu dünýäde ýörmek ýok rowa,
Mejnuny-dil hassa men, derdime tapmaz men dowa,
Men saňa köp dat eder men, dadyma ýet, eý Huda,
Şulmudyr, zalym, wepaýy-aşynalyk, ýarlyk!

Elkyssa, Mejnun bu sözleri aýdyp, ýene Leýliniň «Sabyr kылgy!» diýenine razy bolup, sabyr eder erdi. Jebri-yşk tartyp, ýyglar erdi. Elkyssa, Mejnun tä ýedi ýyl derdi-yşk tartyp, nalaýy-pygan birle sabyr kылdy. Emma başynda guşlar öýe goýup, tohum açyp beçe kыlar erdi. Beýewan janawerleri heder kылmaý gerdinde ýörer erdiler. Erse, ýene zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, başyny daşlara urup, bikarar, bisabyr bolup, ýene bir gara girip, nalaýy-perýat birle bir post, ustuhan bolup ýatdy.

Emma Mejnuny-dilefgaryň atasy Seýit Beni Amyry Leýlini ibn Salamyň Bagdat şäherine alyp gidenin eşidip, «Mebada, Mejnun hem ulagyp, Leýliniň arkasydan Bagdada gitmesin!» diýip, tuşeýi-rah taýýar kыlyp, mysaly natuwanlar dek, goluna hasa alyp, umydy-desti-pa urup ýörüberdi. «Diwana şuridäniň ahwalyndan bir habar taparmenmikäm?» diýip, ogluny kuhbe-kuh, deştbe-deşt sährama-sähra agtaryp ýörer erdi. Nägäh bir gün bir daga ýetişdi. Gördi kim, bir dameni-kuhdan bir para ot şerara urup, düýt birle çyka durar. «Şol otdan habar alaýyn, meger, çopan bolsa soraýyn» diýip ýetişdi. Gördi kim, bir dagyň garynda adam heder kылgu dek bir teň teriň jaýda, bir adam ýatypdyr. Emma Seýit Beni Amyry bir ismi-agzam okyp, özüne dem salyp, ol jaýa bardy. Mejnun mesti-mustagrak ýatar erdi. Seýit Beni Amyry alnyna baryp, ýüzüne ýagşy nazar salyp gördi kim, erse, bildi, jiger parasy we nury-çeşmi eziz perzendini turar. Emma Seýit Beni Amyry ogluny bu ahwalda görüp gözünden katra-katra ýaş rowana bolup, ýyglar erdi. Emma bir katra ýaş Mejnuny-belakeşiň ýüzüne damdy. Mejnun gözünü açyp bakdy, gördi kim,

bir adam başujunda ýüzüne bakyp ýyglap durar. Mejnun atasyny tanaman, «Niçik adam sen, menden ne sorar sen, bu ýerde ne iş kylar sen, beýan kyl!» diýip, bir söz diýdi:

Ne adam sen melek hüýli,
Nazar eýläp mähribana.
Çemen ýüzli, serwi boýly,
Saýa saldyň köýen jana.

Kaýdan geldiň eziz kişi,
Beýle bolar pelek işi,
Gan garyşan gözüň ýaşı,
Sebäp nedir, kyl beýana.

Natuwan sen hasa alyp,
Muhabbet könlüňe salyp,
Sen istär sen menden, gelip,
Gan ýyglar sen garybana.

Ne sözüň bar arap şahy,
Her dem çekip otlug ahy,
Köp kylar sen ahy-wahy,
Sebäp nedir bul pygana.

Mejnun aýdar, men neýleýin,
Sözüň nedir, aýt bileýin,
Öz halyma goý, öleýin,
Sen o ýana, men bu ýana.

Elkyssa, Mejnun bu sözleri aýdandan soň atasy:

– Eý Mejnuny-belakeş balam, waý, mähneti reýgan eziz perzendim, nury-çeşmim, Mejnun jan, balam, men seniň Seýit Beni Amyry diýen ataň bolar men! – diýip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, bir donun çykaryp, egnine salyp, owratlaryny ýapyp ýyglar erdi. Emma Mejnun ser tä pa açyk we berehne erdi. Elkyssa, ol jigerhun oglunyň golundan tutup, köp pendi-nesihatlar kyldy we:

– Eý janym balam, sen Leýlini wepadar diýip erdiň! Hany wepa kylany? Indi biwepa Leýli üçin ustuhanyňy agartyryp ýörmegin. Leýli seni unudyp, Ibn Salam bilen Bagdat şäherine gidipdir. Men aýtmadymmy «Leýli biwepadyr» diýip?! Onuň üçin munça harlyk-zarlyk tartyp, çöllerde ulagyp ýörmegil! Indi men seni istäp gelip men, ýörgün öýe alyp baraýyn. Leýliden saňa hiç peýda bolmady! – diýip, köp nesihatlar kyldy.

Emma tobaýy-yşk gelip, gulagyny taplady. Erse, Mejnun atasyndan bu sözleri eşidip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap:

– Eý, ata jan, siz gelip, maňa tagna kylyp, köýen ýüregime gaýta beter ot salar siz, indi meni öz halyma goýmaz siz! Eý Möwlam, waý, babam, kyblagähim, Kābeýi-puşty-penahym, sözüňizi eşidip şunça biler men kim, siz meniň kyblagähim bolar siz, emma bilmez men atam kim we enem kim durar, özümi bilmez men niçik durar men! – diýdi. Erse, Seýit Beni Amyry

oglundan syhhatlyk umydyn üzüp, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, nala kylyp, pygan tartyp, bu sözleri ýyglap aýdar erdi. Muhammesi-Seýit Beni Amyry bu turar:

Kysmaty-möwlüdi-ýaman, bagty zebun-belaginäm,
Mähneti barçasý reýgan, gussalara aşnaginäm.
Apaty-hijrine nyşan, derbe-deri-gedaginäm,
Mähremi-hemdemi pygan, gam bilen aşnaginäm,
Leýli üçin heläki-jan, hem täleýi şum-narginäm!

It watan etdi jaýyňy, indi saňa watan hany?
Ol heme kerr-u ferr bilen rahaty-enjümen hany?
Bir gury ustuhan bolup, ol näziki beden hany?
Uşbu hemme elem bilen ölseň eger kepen hany?
Gülşeni-ömürdir hazan, eý güli-bibakaginäm!

Murgy-sütem reside dek bal-u peri şikeste sen,
Hiç gamy ýok zamanadan – derdiňe paýy beste sen,
Her nepes ýüz pygan çekip, döwr ile näşikeste sen,
Halaty-nezgde, balam, indi kaýu höwesde sen?
Indi diriligiň güman, kysmatyna ryzaginäm!

Sen idiň, eý guzym, maňa dähr içinde abyruý,
Men sen üçin jiger kebab, sende jiger ganydyr suw,
Synaýy-häkiňe seniň men nige kylmadym wuzuw,
Birgine matlabyň sary kylmagan idim men arzuw,
Başynda mähneti-jahan, eý aşyky-näbigänäm!

Seýidi Amyry diýdi bes boldy ölmegim ýakyn,
Düşdi seniň gamyň bilen rişteýi-janyňa çigin,
Rozy-ezelde serniweşt uşbu gamy-elemmiken,
Ataň seniň hijriň bilen ahyry kim ölermiken,
Rahy-talapda öle sen, waý, aşyky-parsaginäm!

Elkyssa, Seýit Beni Amyry bu sözleri aýdyp, oglundan syhhatlyk umydyny üzüp, Mejnun bilen widaglaşyp öýüne geldi. Elgaraz, oglunyň derdini içine alyp, renjur bolup, birniçe günden soň dünýäden rihlet kyldy.

Elkyssa, ondan soň Zeýt diýen bir kişi baryp, Mejnuny-aşufta hala habar berdi:

– Eý, Mejnun, ataň wepat kyldy, habaryň barmy? Indi ataňyň hormatyny berjaý getirip, zyýarata barmarsyňmy? – diýdi. Mejnun atasynyň ölenini eşidip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, ýola düşüp, rowana boldy. Emma Zeýt Mejnuny atasynyň gabryna getirdi. Erse, Mejnun atasynyň gabryny gujaklap, bu muhammesi okap, bir söz diýdi:

Bary-mähnete karyp erdim men, eý şahy-arap,
Dagy-derdim üstüne zam boldy, haýran men ajap,
Pendiň almaý hezretiňe asy boldum biedep,
Istiganat isterem häki-şeripiňi düýnäp,

Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

Her kaýana ýüz öwürsem, sen rahberlik eýlediň,
Jan bilen esröp meni, huny-jigerlik eýlediň,
Köp muşakgatlary tartyp, hakgüzarlyk eýlediň,
Sylaýy-rehmiňi katg etmeý, pederlik eýlediň,
Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

.....
.....

Her kaýu halata düşsem men, sen olduň ba habar,
Bu junun kerdaryma kábäm bolup huny-jiger,
Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

Eý gözümiň röwşeni, magzy-dili janym idiň,
Kyblagähim, mähribanym, derde dermanym idiň,
Gähi-gähi külbämde yzzatly myhmanym idiň,
Imdi köňlüm tagty weýran boldy, soltany idiň,
Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

Ger seniň pendiň meniň ýadyma düşse nägehan,
Örtenip çykgaý nehadyndan çenan otlug pygan,
Derbe-der bolgan men üçin, kyblagähim, mähriban,
Zindeganyňdan seniň tapgaýmy men nam-u nyşan,
Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

Tabgyňa laýyk sözi dünýäde, kábäm, kylmadym,
Kattyg aldym sözleriňi, derde derman kylmadym,
Bir gije hoşwagt gujagyňda parahat kylmadym,
Merhemi-janym bilip, pendiňi mäkäm kylmadym,
Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

Köňlün agyrtdym, seni azurda kyldym, kyblagäh,
Bolmasaň razy ne kylgaý men imdi roýy-syýah,
Häkiňi ruhsaryma sürtmäge gelip men uzräh,
Öt günähim, bolmaýyn şermendeýi-rozy-jeza,
Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

Dary-dünýäden sapar kyldyň baka rahtyn düzüp,
Haýl-u hyş, akrabalardan, barçadan mähriň üzüp,
«Gelmedi Mejnun belakeş» diýp, ýoluma göz süzüp,
Intizarlyk birle jan berdiň, kábäm, köňlün bozup,
Istesem, indi seni kaýdan tapaý, aly nesep!

Elkyssa, Mejnuny-dilefgar bu sözleri aýdyp ýyglaý, atasynyň gabrynda üç gije-gündiz durup, atasynyň arwahyna dogaýy-fatyha okap, hatmy-Gurhan kyldy. Ondan soň zar-zar, çün

ebri-nowbahar ýyglaý, ýene mesti-biygtyýar bolup, çöl-beýewana ýüz urup, kuhbe-kuh, deştbе-deşt ýörüberdi. Tabgy-mübäregi hahyş kylgan ýerde karar tutdy we ýene zar-zar ýyglaý ýola düşdi.

Nägäh bir wadyga ýetişdi. Emma köňlüniň joşy endek karar kylyp, birniçe wagt ol ýerde karar aldy.

Indi iki keleme sözi Leýliden eşidiň, kim Leýli Bagdat welaýatyna bardy, gije -gündiz Mejnunyň pyragynda köýüp-ýanyp, ýyglaý, gury ustuhan bolup erdi.

Elkyssa, Leýli bu halda perişan bolup, ýedi ýyl rozygär ötürip, ömri beser kyldy. Emma Leýliniň şerapatyndan Hudaýtagala bir perini Leýli suratynda kylyp, Ibn Salama görkezdi. Eset Ibn Salam onuň bilen jübut bolaryn diýip, gol uzatsa, ol peri: «Sen meniň jynsym ermes sen» diýip, jeň salar erdi. Elgaraz, Ibn Salamyň ýüregi howul kylyp, gorkup, gol uzatmaz erdi. Elkyssa, Ibn Salama ne Leýliden we ne periden-ikisiden hem nesibe bolmady. Elgaraz, Leýliniň halyny zebun görüp, howp eder erdi: «Mebada, Mejnunyň eleminden munda ölmesin, her niçik bolsa hem ata-enesine tabşyraýyn» diýip, eltip ata-enesine tabşyryp gaýtdy.

Elkyssa, Leýlä gün-günden Mejnunyň yşky zor kylyp, renjurlygy gün-günden zyýada bolup, läle dek ruhsarasy sargaryp, syhhatlyk umydyndan we serbelentlik sururyndan düşüp, renjurlyk zyndanyna giriftar bolup, baharystan ömrüne bady-hazan ýeli tapança urup, zähm saldy. Gün-günden ataşy-yşk müstewli bolup, suwsuz giýa dek gury, gury ustuhan dek agaryp, köýen peýkerine tep lerze apatyndan şikest berip, nalyşa saldy. Elkyssa, enesini çagyrdy. Enesi gyzyny bu halatda görüp, ýüzüne gözlerini sürtüp, ýyglar erdi. Leýli dilaram enesini nermi-dil halatda görüp, uzr-nyýaz işigin açyp, raz aýdyp:

– Eý, ene jan, eý, maderi-mähriban, waý, Käbeýi-maksudy-arman, ne çäre we ne alaç kylaýyn her çent syrymy pynhan kylyp, çendan-çendan we pynhan-pynhan huny-jigerler ýuwtdum, indi jan damaga ýakyn gelipdir. Bu gün ýa taňla Mejnunyň hijrinden öler men, indi Mejnunyň hijrinden ölsem, atam bilen sen zamun bolar siz. Meniň ganyň siziň boýnuňyza galar – diýdi. Ýene-de:

– Eý, maderi-mähriban, zynhar, be set zynhar birniçe wesýetim bar – diýip, aýagyna gözün sürtüp, nalyşa girip ýyglar erdi. Emma, her gözünden on katra ýaş jary bolup, zar-zar ýyglaý, Mejnunyň hasby-halyndan aýdyp enesine wesýetnama kylyp bu muhammesi okady:

Men ölen soň ki eşidip, Mejnun gamhana gelgeými,
Talap eýläp wysalymy ki bir janana gelgeými.
Elem aýdyp saňa ol gün, ýörüp, hemhana gelgeými,
Pyragym oduna köýüp ki ol perwana gelgeými,
Bolup sergeşte-ýu sersan ki bir diwana gelgeými.

Bolup nerkesleri jary, döküp hunabaýy-ýaşı,
Ýyglaý, urup özün her dem, goýup bosagaga başy,
Ýüregi ýüz jerahatdyr urup başyna çün daşy,
Daryg edip diýgeý: «Ölsem bolup kim, onda ýoldaşy»,
Başyma «Waý, Leýli!» diýip ki bir diwana gelgeými.

Itiň ýañlyg geler ol gün ölesi ahylar tartyp,
Jigerni paralar eýläp, ýakasyny çäklär ýyrtyp,
Bu dünýäniň pygan-u nalasyny başyna artyp,
Lahat topragyna başyn urar çün didesin sürtüp,

Bolup sergeşte-ýu sersan ki bir diwana gelgeými.

Işigiň aldyna andak geler kim, çekibän üýni,
Pyganyndan deşiler ki göýä bu çarhy-gerduny,
Kylyp ganlyg ýaşyndan jamasyn andak ki gülgüni,
Jahan awarasy bolgan men üçin, belki, mejnuny,
Bolup sergeşteýi-sersan ki bir diwana gelgeými.

Pelegiň jebrinden başyn uruban, bidatlar eýläp,
Eşiden janawerleriň baryny näşatlar eýläp,
Pygan eýläp, belent owaz ile ki perýatlar eýläp,
Mazarym häkini görse, başyna berbatlar eýläp,
Başyma «Waý Leýli!» diýip ki bir diwana gelgeými.

Elkyssa, ondan soň enesi Leýliden bu sözi eşidip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap:

– Eý, janym, balam, waý, nury-çeşmim, dilbendim, ýüregimiň kuwwaty, ýalňyz balam,
men ne alaç kylaýyn, meniň sözüm jaý tutmasa... ataň diýen zalyma aýtsam, «Men perzendimi ol
diwana bermez men» diýip, kabul kylmaýdyr. Eý, Leýli jan, gözümiň ak-garasy balam, her
sözün bolsa aýtgyl, jan-dilim bilen kabul kylaýyn! – diýdi. Onda Leýli:

– Eý, enejan, ne söz aýdaýyn... Indi bir söz aýdaýyn, meniň wesýetimi berjaý kylgaý sen.
Indi men bu gün şu derd-u elem bilen öler men. Eger şol diwana ýarym haçan gelse, sen ony
ynjytmaý sen. Eger ynjytsaň, meniň ruhum senden näşat bolar. Menirazy kylar bolsaň, hergiz
ynjytmaý sen! – diýip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, bir söz aýtdy:

Meniň wesýýetim saňa, jan enem!
Haçan gelse, söwer ýarym ynjytma!
Meniň üçin gara bagry gan enem,
Ýaman söz diýp, gamgusarym ynjytma!

Hiç kim ony menden gaýry görmesin,
Ýaşly gözün topraklara sürmesin,
Intizarlyk çekip, garap durmasyn,
Hasratymda har-u zarym ynjytma!

Belli sözüm enem, saňa söýledim,
Hak azabyn ýada salyp oýladym,
Tiriklikde waslyn arman eýledim,
Zynhar gelse, Mejnun ýarym ynjytma!

Meniň ýarym, çarhy-pelek mahydyr,
Meniň bilen ölmek köňül hahydyr,
Ady Mejnun, aşyklaryň şahydyr,
Merdi-meýdan, şasuwarem ynjytma!

Dünýä sapasyna köňül goýmagan,
Mähnet çekip, ýar waslyna doýmagan,

Leýli aýdar, menden gaýra uýmagan,
Meniň üçin dilefgarym ynjytma!

Elkyssa, ondan soň enesi Leýliden bu sözi eşidip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý:

– Eý, janym, balam, waý görer gözümiň röwşeni, ýalňyz balam, sen bu dünýäden rihlet kylgu dek bolsaň, men niçik takat kylar men! Eý, jan gyzym, waý görer gözüm, sözlär sözüm, ol gara günde seniň tagzyýetiňe – ýasyňa köp halk-halaýyk jem bolarlar, men olaryň arasynda seniň Mejnunyňy niçik tanyp, wesýetiňi niçik berjaý getirer men? – diýip, perýat we pygan kylar erdi. Onda Leýli zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý, enesine Mejnunyň nyşanalaryny aýdyp, «Bu suratda durar» diýip, Mejnunyň hasby-halyndan habar berip, bir söz aýdar boldy:

Oda düşüp, şerarasy, suw bolup akar jigeri.
Elemniň ýok şumarasy, ne özünden bar habary.

Bereýin diýp Hak salamyn, çöl-muganyň keýikleri,
Goşup kylar nala pygan, daýyma budur hünäri.

Başy açyk, berehne-pa, yzy topragy — totuýa,
Hem köp ezize rahnema, bu ýere düşse güzeri.

Munda geler pygan kylyp, topragymy nyşan kylyp,
Bahar ömrün hazan kylyp, tapmady myrat eseri.

Ismim öwrenip, Leýli diýp, ýat edip geler agtaryp,
Köňlünü awlagyn tapyp, nepi bar ýokdur zereri.

Elkyssa, Leýli dilaram enesine bu wesýetini aýdyp, tamam kyldy. Erse, enesi eşidip, nowhaýy-zary birle boldy. Leýli dilaramyň gülüstan aryzy kem-kem sola başlady. Tamam agzalary sus bolup, zagyplyk meýdanynda gala başlady, bir tarapa ýatsa, bu tarapa tura bilmez erdi. Nerkesleri her tarapa bakyp, intizarlyk tartyp, ýyglar erdi. Onuň intizarlyk tartany üçin Hudaý tebärek we tagala gudraty bilen Mejnunyň ruhuny bir munakgaş guş suratynda kylyp, Leýli dilaramyň alnyna iberdi we bir kepderi kylyp görsetdi. Emma Leýli dilaram besteri-meriz üzre erdi kim, bir kepderi gelip işigiň aldynda bir şaha gonup, Leýliniň nazarynda perýad-u zary kyla başlady. Leýli dilaramyň gözi ol kepderä düşüp renjurlyk besaty üzre oturyp, aýny-halaty-nezgde ol guşa garap, bu müstezady okady:

Eý suraty ankaýy-ajaýyp janawer guş!
Jaýyň idi gülşen.
Neçün men dek hassanema sen dili-nähoş?
Şah üzre neşin!
Baly-periňe atasy-hijran eser etgen,
Pežmurda teni efgar.
Haýran-serasyma bolup, sen nige medhuş!
Öz halyňa ýok sen.
Syngan görüner seniň melamatda ganatyň,
Perwaz ede almaň!

Göýä ki sapar wagty bolup sen maňa hemduş,
Kyl gaşymda mesgen!
Gelgil meniň ýanyma, bolaly demi hemduş,
Göwsüm saňa mesgen.
Mejnun başynda bal-u per urgan görüner sen,
Gandyr jigeriň çäk!
Eý totuýy-gülşen, ne üçin talhy-semer sen?
Halyňy beýan et!
Bu çarhy-pelek mähnetine bolduň hemaguş,
Bes, haýsy zamandan?
Eý murgy-säherhyz, saňa Leyli elem aýdar,
Mejnuna beýan kyl!
Her ýerde gonup-uçsaň, meni kylma peramuş!
Aýdym saňa bir pent!
«Endek meniň derdime dowa sen» diýdi Leyli,
Eý murgy-säherhyz

Elkyssa, ondan soň Leyli bu sözleri aýdyp, tamam kylar-kylmaz «Waý, Mejnun!» «Waý, Mejnun!» diýip, hyýalyny munda goýup bir ah tartyp, jan berdi. Elgaraz, enesi gyzynyň bu halyny görüp, zar-zar ýyglaý, perýat we dady-bidat kyla başlady. Göýä kyýamat äşgäre bolan dek mygjaryny başyndan alyp, semensa saçlaryny ýaýyp, ýüzün ýyrtyp, başyna toprak saçyp, «Waý, myradyna ýetmeý ölen gyzym, waý, ýalňyz balam!» diýip, nerkes gözleriniň ýaşyny jary kylyp, ýüzüni-ýüzüne sürtüp, pygan kylar erdi.

Emma Leyli ölendenden soň, atasy etraby-jowanyba habar berip, ekabyrlar, ulamalar we uluglar – jemi arap halky hemme jem bolup gelip, jynazasyny okyp, depin kyldylar.

Emma ol jemagatyň arasynda Zeýt diýen bir adam bar erdi. Ol Mejnun bilen bir mekdepe okan erdi. Ol owwaldan tä ahyr Leyli bilen Mejnunyň hasby-halyndan habardar erdi. Ol Leyliniň jynazasyn okandan soň, goluna hasaýy-natuwany alyp, «Baryp, Mejnuna Leyliniň wepatyny habar bereýin» diýip, Mejnuny agtaryp, ýola rowana boldy. Ýüz beýewana urup: «Waý, Mejnuny-aşyky-päk!» diýip çeşmi-girýan barar erdi. Elgaraz, bir dagyň damanasynda köp wuhuş we tuýur bilen Mejnun: «Waý Leyli!», «Waý Leyli!» diýip, perýat-pygan kylyp durup erdi.

Mejnunyň daşynda guş-gumrular, perrendeden derrende, bütün beýewan janawerleri üýşüp «Aşyky-päkler!» diýip, matamzedelik bilen nala kylarlar. Emma Zeýt hem olara goşulyp, «Waý, aşyky-päkler, aşyky-namyratlar!» diýip, nowha kylyp, ýyglaý erdi.

Mejnun gördi kim, kamaty ham bolgan, ýoluň çañy ýüzüne urgan, golunda hasa, agzyndan ot-ýalyn saçyp bir pir geler.

Elgaraz, Zeýt baryp, Hakyň salamyn berip ýanynda oturdy. Emma Mejnunyň ahwalyn görüp, zar-zar ýyglaý erdi. Onda Mejnuny-dilefgar Zeýde garap, bir söz aýtdy:

Saňa kaýdan sütem ýetdi?
Bu ýañlyg ahy-zaryň bar.
Nepes çekseň, ýalyn çykdy,
Ajap otlug şeraryň bar.

Için gamdan dolup, daşan,
Başyňdan sili-gam aşan,

Ýaman kattyg işe duşan,
Bu ýerlere güzeriň bar.

Hazan uran ýüzüň bagy,
Ötүpdir döwletiň çagy,
Ýüregiňde hijran dagy,
Bu ýerlerde gezeriň bar.

Gözüň silabasy jary,
Kylar sen dembe-dem zary,
Katdyňy ham kylyp bary,
Hazanlyk gülgüzaryň bar.

Lybasyňdyr gara gunduz,
Ýüwüren gijemi-gündiz,
Maňa dilsuz olup ýalňyz,
Ne pikir-u ne hyýalyň bar?

Ki bir ýerde duralmaz sen,
Jowaby-hoş beralmaz sen,
Parahat oturalmaz sen,
Ne sabr-u ne kararyň bar.

Meni diwanaýy-Mejnun,
Elem aguşasy mahzun,
Munuň dek gamda sen neçün,
Letapatsyz baharyň bar?

Elkyssa, Mejnuny-dilefgar bu gazaly okyp tamam kyldy. Erse, Zeýdi-bethal we güň-u lal Mejnundan bu sözleri eşidip, hezar-hezar ejiz we biçärelilik birle zar-zar ýyglap wepaty-Leýli dilaramdan habar berip, Leýliniň ölenin beýan kylyp bir söz diýdi:

Seniň kim, täleýiň wajgun, boluban uşbu gün şeýda,
Solup gül aryzy, bilbile düşdi ah-u waweýla.
Nepes çekinçe bir endaza bilen ötdi bu dünýä,
Adem mülküne laýyk boldy bu gün kamaty-zyba,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

«Jahan bagyna apat ýetdi, bes» diýp, Leýli peri gitdi,
Eýesiz gülzarynyň biten gülbergi-teri gitdi,
Köňül şabazy uçmakdan galyp, bal-u peri gitdi,
Süreýýa döwründen çarhy-pelegiň enweri gitdi,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Gamyňdan baglady yükni «Baka söwdagäri men» diýp,
«Zamyry-päki-talgat kim, aşyklar serweri men» diýp,

«Gamy-Mejnuny-ýarymy çekip, ahyr öler men» diýp,
«Bu dünýäde wepa görmeý, ahyr pany bolar men» diýp,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Saňa arzyny eýlesem yzhar eý, aşyky-şeyda,
Muhabbet ählinden kütah bolupdyr dameni-dünýä,
Başyňa täze boldy gaýta başdan külpeti-söwda,
Jahan gülzaryndan çykana ogşaydyr güli-ragna,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Sera pa ot düşüp jismiňe baly-perden aýryldyň,
Garardy rozygäriň, sürmeýi-enwerden aýryldyň,
Tutar halatda elin sen, säherden – irden aýryldyň,
Gözelleriň şasy Leýli diýen dilberden aýryldyň,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Baka mülküne rahtyn çekmişdir ol şirin jan, Mejnun,
Goýup başyňa täji-hysrowy ahy-pygan, Mejnun,
Gam derdine sen warys bolup galdyň çenan, Mejnun,
Gidip magşugy, aşyk galany kattyg ýaman, Mejnun,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Özi dilşat-horram gitdi, galdy ki matamy artyp,
Serenjamy-wepa weýran bolup galdy gamy artyp,
Wesýetnama goýdy saňa (köýüp) otlug demi artyp,
Ýüregi dagyndan hem gözlerinden şebnemi artyp,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Çemenden serwi ragnalar gamyňdan katdy ham gitdi,
Galyp ziri-zemine bu jahan bernalary, gitdi,
Tazallumdan dürri-efşanlar pelek ragnalary gitdi,
Niçik yhfa kylaý saňa jahandan ol senem gitdi,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Men biçäredir men hassa dil, hatyry-perişanyň,
Onuň haýsy bir dagyn aýdaýyn men zary-haýranyň,
Meniň bagrymy örtär nala çekseň otlug efganyň,
Ulus halyň görüp, bes bolmaganmy çeşmi-girýanyň,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Seniň ýaryň «Wepadarym» diýdi, mähnetlerin goýdy,
Ýygyşdyran muhabbetden hemme külpetlerin goýdy,
Pyrak eýýamynda jem eýlegen hüjjetlerin goýdy,
Meni-Zeýd-u sen Mejnuna hemme zilletlerin goýdy,
Saňa tabşyrdy dagy-dilni, dünýäden ötüp Leýla.

Elkyssa, Mejnun Zeýtden bu sözleri eşidip zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, başyna daş urdy, daşa özüni urdy. Erse, baş ýarylyp, gan aýagyna jary boldy. Huşundan gidip ýykyldy, ölük dek nepesi gelmeý ýatar erdi.

Elgaraz, Zeýt Mejnunyň başyny dyzyna alyp, başujunda zar-zar ýyglap, başynyň ganlaryn artyp, oturyp erdi. Birniçe sagatdan soň, Mejnun özüne gelip, «Waý, Leýli!», «Waý, Leýli!» diýip, Leýliniň mähellesi tarapa ýüz öwrüp rowana boldy. Zeýt arkasyndan barar erdi. Elgaraz Leýliniň mähellesine ýetişdi.

Emma Leýli dilaramyň enesi Leýliniň elemninden söz aýdyp, ýyglap oturyp erdi. Nägäh gördi kim, bir şuride hal, julide mu diwana geler, gury ustuhan, näzik bedenleri para-para bolgan, hemme ýeri öz gany birlen hemreň öwsüp duran, baş açyk, aýak ýalaň gözünde ýaş, bagrynda daş, dilinde Leýli, göýä başyna kyýamat bolan dek nalaýy-perýat kylyp, «Waý, Leýli!», «Waý, Leýli!» diýip, ýyglap, çün bady-sarsar puýe urup andak geler kim, bu dehri-bimydardan dest kütah kylan dek erdi. Emma Leýliniň enesi ol diwanany özi dek köýen görüp: «Şol Leýli dilaramyň Mejnuny bolgaý diýip» alnyna pişwaz baryp, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, bir söz aýtdy:

Kim sen, maňa adyňy aýt ki munça eýläř sen pygan,
Arzy-dilim, dadym eşit, neden erer sen bagry gan!
Sözlegil derdiňi bu dem, kyl imdi halyňy beýan,
Otur, maňa dadyňy aýt, ki doldy gamyňdan asman,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Sen çarha ki çekseň eger otlug tütün dek ahyny,
Men köýdüreý ahym bilen dokuz pelek hargähini,
Saldym gara ýer astyna gerdunyň enwer-mahyny,
Sen agtaryp tapmaň nyşan tagty-köňülňiň şahyny,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Pynhan lahat topragyna, eý mähribanym bir balam,
Bady-hazan urdy bu gün, aramy-janym bir balam,
Men munda pyrkat şamynda, ýere nahanym bir balam,
Bilmem bu gün barsam kaýan, eý binyşanym bir balam,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Kaýdan geler sen eý ýigit haly-diliň kylgyl beýan,
Maksat saňa bilmem nedir eýläř sesi afy-pygan,
Ahyňdan älem ýyglaşar titrär ki zemin-u asman,
Sen dady-perýat eýleseň men örtener men bigüman,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman.

Geldiň ne matlap birle sen kim, maksadyňy eýle paş,
Bul zaman kimden aýrylyp her dem urar sen ýere baş,
Ahyňa janym kim köýer, çeşmimde mundak ganly ýaş,
Nalaňa ýokdur takaty ger bolsa her kim bagry gaş,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Nalyşyň äleme sygmaz kim tutaşypdyr peýkeriň,
Bu älemi paýmal eder berbat urup häkisteriň,
Boldy derýa ki akyban göýä seniň çeşmi-teriň,
Menden hem artykmy durar, oglum, seniň derdeseriň,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Men kuhy-gam uftadasy sen deşti-gam awarasy,
Men derdi-dil biçäresi, sen dagy-dil seýýarasy,
Men hijriniň dil parasy, sen tiri-pyrkat ýarasy,
Men Leýliniň gamhorasy, sen bagty bet ýüz garasy,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Sen ýyglaşaň boýnuň burup, jismimde janyň örtener,
Otlug pyganyňdan seniň ruhy-rowanym örtener,
Sabyr eýleşem bu derde, menzil-mekanym örtener,
Kaknus dek ursam baly-per, bu äşianyň örtener,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Leýli pyrakýdan maňa ýuwtmak işim huny-jiger,
Baksam seniň ahwalyňa, sen hem weli menden beter,
Men külbeýi-ahzan era, sen derbe-der, sen derbe-der,
Bilmem myradyňy seniň, Mejnunmy sen, hahy diger,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Biçäre misgin men zagyp derdimiň bolmaz çäresi,
Girdi gara ýer astyna jan-u dilimiň parasy,
Gitdi jahan eýwanyndan iki gözümiň garasy,
Sen nige ýyglar sen balam, bolduň kimiň awarasy,
Gel, eý ýigit, ýyglaşaly sen bir zaman, men bir zaman!

Emma leýli dilaramnyň enesi bul muhammesi tamam kyldy. Erse, Mejnuny-hatyry-perişan, zary-nalan we çeşmi-girýan Leýli dilaramyň enesiniň aýagyna düşdi we gözlerinden akan eşki-nedamaty başyndan aşdy, hary-näumytlyk gelip, bagryny deşdi. Elkyssa, muhteser, Mejnuny-dilefgar zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý, Leýli dilaramyň enesine garap bir gazal okady:

Eger yzhary-hal aýtsam,
Eý-ä-eý, ene, Mejnun men!
Weger Leýli adyn tutsam,
Ki bir diwana-Mejnun men.

Jepasy hetdinden aşan,
Pygany asmany deşen,
Halaýyk agzyna düşen,
Ajap efsana Mejnun men.

Saňa Leýli erer perzent,
Maňa jananaýy-dilbent,
Jepasy bolsa hem her çent,
Oňa messana-Mejnun men.

Gelip yşk aklyny alan,
Muhabbet deştine salan,
Başynda guş öýe kylan,
Öýi weýrana Mejnun men.

Şeraby-bihudy içen,
Özüniň janyndan geçen,
Gähi ýanan, gähi öçen,
Çün ataşhana Mejnun men.

Jahan söwdasyndan çykan,
Teni-jany erip akan,
Hyýal şemi ile ýakan,
Peri perwana Mejnun men.

Ne dünýä lezzetin bildim,
Ne pikri-ahyret kyldym,
Sygynyp, Leýli diýp geldim,
Ne men bigana, Mejnun men.

Emma Mejnuny-dilefgar bu gazaly okap tamam kyldy. Erse, Mejnun bildi kim, bul zagypa Leýliniň enesidir. Emma Mejnun zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglap, Leýli dilaramyň enesiniň aýagyna başyny urup, etegini ýüz-gözüne sürtüp, başyny ýere urdy. Emma Leýli dilaramyň enesiniň ýadyna Leýliniň kylan wesýeti düşüp, zar-zar çün ebri-nowbahar ýyglap, merhemet bilen: «Fetile-fetile bolan saçlaryny ýuwup daraýyn» diýip, engiz kyla başlady. Mejnuny-remide tabg «Tizräk Leýli dilarama jan tabşyraýyn» diýip, hyz kyla başlady. Elkyssa, muhteser, Mejnun Leýli dilaramyň enesine garap, bu sözi aýtdy:

Arzym eşit, gözi ýaşly, jan enem!
Gulak salgyl, men bir zaman ýyglaýyn.
Ulug ýaşly, bagry daşly, jan enem!
Dagy-derdim edip nyşan, ýyglaýyn.

Dünýä geldim, yşk merkinde tutuldym,
Pelek bilen humar oýnap utuldym,
Panydan bakyga men hem atyldym,
Bu hijrandan tapmaý aman, ýyglaýyn.

Ýagşy söze – uçar guşlar il bolar,
Ýaman söze – peşe güýçli pil bolar,
Bu ahwala niçe aý-u ýyl bolar,

Örtär meni dagy-hijran, ýyglaýyn.

Talaň salyp bady-hazan baharym,
Gül şowkuna artar meniň humarym,
Sabr eýleşem, pelek bermez kararym,
Ýakam ýyrtyp, dide girýan ýyglaýyn.

Gül açyldy, bilbil gany saçyldy,
Başdan bary muşakgatlar geçildi,
Suw akmaga göz bulagy açyldy,
Jismim öýün kylyp weýran, ýyglaýyn,

Pelek mahy ýer goýnuna batypdyr,
Senden, menden sabry-takat gidipdir,
Imdi pyçak ustuhana ýetipdir,
Imdi tapmam derde derman, ýyglaýyn.

Takatym ýok imdi muňa bakmaga,
Hyjalatdan suw bolmuş men akmaga,
Jäht eder men pany öýden çykmaga
Aşyklara dünýä zyndan, ýyglaýyn.

Çarhy-pelek jebri meni garrytdy,
Aýralygyň derdi-dagy eritdi,
Mejnun aýdar, imdi nobatym ýetdi,
Imdi gitdi bizden döwran, ýyglaýyn.

Elkyssa, Leyliniň enesi Mejnundan bu sözleri eşidip, bildi kim, gyzynyň aýdan Mejnuny şuldur. Onda «Gyzymyň wesýetin berjaý getireýin» diýip, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý:

– Eý, Mejnun, janym balam, dilefgär balam, gyzym seni bir zaman dilinden terk etmedi. Öler wagty «Waý, Mejnun!» diýip, jan berdi. Seniň bütin şuride hal- suratlaryňy gyzym maňa bir-bir beýan kyldy. Leyli maňa wesýet kylyp: «Meniň ölenimi eşidip bir elinde daş, göwsüne urup, çöl gumuny başyna sowrup, ýalançyny teň kylyp, bir mejnun gelgeý, oňa hup perwa kylyp, yzzat-ekram bilen köňlüni alawergin, ony hoşnut edip ibergeý sen, zynhar ynjytмагаý sen» diýip erdi. Tura gelgil, öýüme ýörgül, egin-başıňy päk kylyp, ýüzüňi, sakallaryňy, fetile käkilleriňi, saçlaryňy ýuwup, darak urup darap, gol-aýagyňy ýaglap, saňa arusdarlyk kylaýyn kim, tä ki gyzym Leyliniň arwahy menden şad-u hoşwagt bolsun! – diýdi. Erse, Mejnun Leyliniň bu wesýetin enesinden eşidip:

– Eý, ene jan, Hudaýtagalanyň hormatyndan mundag sözi maňa diýme, bu ýörişim, bu halym hem bu dünýäge köp. Eý, ene jan, gelgil, maňa Leyliniň mazaryny nyşan bergin! – diýip, bu sözleri aýdar erdi:

Eý, ene, goý bu zarlykdan,
Söz aýtma hakgüzarlykdan.
Bu nowg ermes ki ýarlykdan,
Gutar bu intizarlykdan.

Hazan ýetdi, gülüm ötdi,
Gözüm ýaşy ýolum tutdy,
Ki ölmekden nyşan ýetdi,
Ýok afzal kim, bu barlykdan.

Her çent perweriş kylar sen,
Tabga muhalyf iş kylar sen,
Leýlä meni iş kylar sen,
Mergup erermi ýarlykdan.

Eý, ene, mähriban janan,
Jan bermek çün ýolda men an,
Rah talapda goýma haýran,
Goý, öleýin bu harlykdan.

Başa suw guýma gün ötdi,
Rah talabym ýolun tutdy,
Yşk ody jismim eritdi,
Çykdy gam ygtybarlykdan.

Muşfyky-Leýli, eneýi-zar,
Kyl rowzaýy-Leýliden habar,
Maksada halebüt ýetmesin bar,
Jan tabşyraý mazarlykdan.

Munça maňa zar eýleme,
Bigana diýp har eýleme,
Maksat göwnün dar eýleme,
Öldürme bet humarlykdan.

Maňa aýd-u saňa nowruz,
Köýdürdi bu yşky-dilsuz,
Ýagşy mahal, ötmesin ruz,
Aýrylmaýyn jewarlykdan.

Azmym idi bes penahy,
Göz sürmesi häki-rahý,
Matlap-maňa rowzagähi.
Geldim ki jan separlykdan.

Sen ene, men aşyky-zar,
Sen syna çäk, men dilefgar,
Miýesser etse Biribar,
Leýli birle hemrazlykdan.

Mejnun şikeste dest-pa men,
Gurbatzede binowa men,
Eýlegeý ähde wepa men,
Messan çykyp humarlykdan.

Elkyssa, Mejnun dilefgar zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý, bu sözleri aýdyp, tamam kyldy. Erse, mesti-biygtyýar ahy-pür şerar tartyp, raks edip, çün bady-sarsar dek her tarapa bakyp, ýüz suýy-rowzagähi-Leýli urup, Leýliniň mazaryny istäp, ýüwürer erdi. Elkyssa, Zeýt Leýliniň mazaryny nyşan berdi. Erse, Mejnun Leýliniň gabryny görüp nalan-nalan we girýan-girýan, çün saýawar Leýli dilaramyň mazarynyň üstüne ýyklydy. Başyny daşa urdy, başy ýarylyp, gany aýagynyň ýüzüne jary boldy. Gubary-markadyndan gözlerine totuýa ornuna sürtüp, nala-ýu pygana durdy kim, hiç tap-takaty galmady. Suzy-dili bara-bara hetden aşdy we pyrak şiddeti zor ede başlady. Elkyssa, muhteser, bu merätipde mesti-bihal birniçe sagat özüni bilmedi. Bir müddetden soň özüne gelip, nala-ýu pygan birle özüni Leýliniň gabryna taşlap, rowzagähi-Leýlini guçup, pelekden şikaýat kylyp, zar-zar ýyglaý, bir söz diýdi:

Hiç kimsäniň sende işi bitmedi,
Munça hem jebirli-jepaly pelek.
Myrat tapyp senden birew ötmegi,
Mähnetli, külpetli, belaly pelek.

Müflisleri wepa bile görmegen,
Ganylary husut bile görmegen,
Wada kylyp, ykrarynda durmagan,
Günbe-günden artyk yzaly pelek.

Çemenleri hazan bilen solduryp,
Bilbil köňlün perýat bilen dolduryp,
Birniçäni töhmet bilen öldürüp,
Nähak gandan goly hynaly pelek.

Birniçäni şady-horram eýleýip,
Birniçäni ýara mährem eýleýip,
Birniçäni gama hemdem eýleýip,
Elemli, hijranly, jepaly pelek.

Birniçäniniň myradyna ýörmedi,
Birniçäniň gyşy-ýazyn sormady,
Birniçäniň köňli külpet görmedi,
Birniçeden köňli ibaly pelek.

Mejnun aýdar, perýadymy eşitmäň,
Gulak salyp bul dadymy eşitmäň,
Magşar günü bolmagynça eşitmäň,
Gara daşdan gaty gabaly pelek

Elkyssa, Mejnun bu sözleri aýdyp, Leýliniň gabryna ýüzüni sürtüp, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglar erdi. Emma Zeýt:

– Eý, Mejnun, turgul, başyňy götergil, ýaryňyň arwahyna dogaýy-patyha kylyp, zyýaratyny berjaý getirgil! – diýdi. Mejnun derhal tura gelip Leýliniň mazaryna bakyp bu sözi aýtdy:

Bagy-ajal eden hazan, eý gülüstanym, sen kalaý?
Rahty-sapar baglap çenan aramy-janym, sen kalaý?
Daryl-bakaga myhman sen, eý, hoş ynanyň, sen kalaý?
Bir tende iki jan idik, ruhy-rowanym, sen kalaý?
Häki-mezellete nahan bolan nyşanym, sen kalaý?

Bardyň hamuşan şährine, kim birle kyldyň sen ýarlyk,
Eýlär niçik toprak era messana gözleriň harlyk.
Çün eksi-ruhuňy görset tur, munda güli-gülzarlyk,
Şeker diliň kimiň birle bolupdyr şirin güftarlyk,
Eý läle fam, aramy-jan, şeker feşanym, sen kalaý?

Perde puşy eýläp jahan era jemalyňy bu gün,
Ýadygär eýleýip maňa haby-hyýalyňy bu gün,
Ýaşyryp sen ýer goýnunda ebru helalyňy bu gün,
Arzuw eýläp gelipdir men seniň wysalyňy bu gün,
Istesem tapmam ki seni, eý, binyşanym, sen kalaý?

Jismi gül-werdiň gara ýer birle sen hemduş eýlediň,
Hem kenary-jennet asa birle sen aguş eýlediň,
Jaýy-baka rahtyn düzüp, bizi peramuş eýlediň,
Eý Mesiha dem, melekler wagtyny sen hoş eýlediň,
Tuhfa taşlaýyp wirdiňi, eý-ä razdanym, sen kalaý?

Zülpi-anbarynyň gubar alut edip, eý näzenin,
Ýary-hemdemsiz sen kalaý bolduň mehi-baýza jebin,
Iki şehla birle bolduň sen pitne eňňizi-zemin,
Ýa saňa hemdemlik eýlär ki hüýr-u gulmany-berin,
Bu dary-dünýäden ötüp, jennet mekanyň, sen kalaý?

Sürmesa gözleriňi doldurdyň lahat topragyna,
Şöwr uruban ýanan jerahatlyk ýüregiň dagyna,
Guş boluban uçduň güli-firdöws-i-jennet bagyna,
Ot goýup geldiň ki araplaryň tümen salagyna,
Gussasy gamdan perawan, eý mähribanym, sen kalaý?

Bagladyň sen azm eýleýip, suýy-baka yhamyny,
Ki bada noş eýläp, ajalyň elinden ser jamyny,
Bul sapar wagtynda kylmaý dostuňa bir yglamyny,
Taşlaýyban تنها meni, urduň bakaga gamyny,

Ýüz goýup, ki gelen gaçyp, daryl-amanym, sen kalaý?

Mensiz eý ýary-dilaram, aramy-janym sen kalaý,
Häki-gurbat içre galan serwi-rowanym sen kalaý,
Nahly-ömrüm ýele beren bagy-bossanym sen kalaý,
Dagy-derdin maňa goýan eý dilistanym sen kalaý,
Köýdürip iki älemi, şahy-jahanym sen kalaý.

Mejnun-u dilhassa gabryň üzre ýyglaýyr men zar-zar,
Tabşyraý saňa janymy tende ruhum bikarar,
Gelmişem men bir görgeli, waslyň gülüne intizar,
Hasrat-u gam birle galan köňül mahzun-u dilfigar,
Arş üstünde mekan tutan belent äşýanym sen kalaý.

Serwi katdyňň saýasy tapdy zemin astynda ja,
Niçe janawer eýlegen näzik bedenlerden jyda,
Görgeç melekler suratyň, açdymykan desti-doga,
Geldim mazaryň başyna kylmaga janym «Merhaba!»
Halyň niçikdir bu zaman, eý, mähribanym sen kalaý?

Ol müşki däne hallaryň kim, häk içre aldymy reň,
Oturdymy söhbet tutup ol mar-u mury bidireň,
Dürri-Ýemen dek dişleriň hemrasy boldy haýsy seň,
Serwi çemen ara katdyň perwerdesidir göri-teň,
Eý serwi-ragnaýy-jahan, dürri-nahanym, sen kalaý?

Mejnun gelip dat eýleýir gabrynda, eý ýary-jyda,
Bilmen niçik düşdün yrak, menden saňa ýetmez seda,
Ahyrda şuldur mesgeni, ha şa bolsun, hahy geda,
Kysmatymyz şuldur eken, menden seni kyldy jyda,
Munda maňa köpdür pygan, eý gülüstanym, sen kalaý?

Elkyssa, Mejnuny-dilefgar bu muhammesi okap, tamam kyldy. Erse, dest ber-dest urup, perýat künan raks urup, gäh kuhy-Nejt üzre, gäh rowzagähi-Leýlide nala-ýu pygan, ahy-dilsuzy-jan tartar erdi. Hun alut gözleriniň eşki-hasratyndan rowzagähi-Leýliniň gara daşlaryna reňňi-lagl berer erdi. Ondan soň Leýliniň gabrynda üç gije-gündiz durup, hatmy-Gurhan kylyp, dogaýy-fatyhalar kylyp, Leýlä Hudadan magfyret diläp, zar-zar ýyglap, bir söz diýdi:

Huda ýaryň bolup, ýarym,
Hemişe mähriban bolsun.
Hudaýyma budur zarym,
Mekanyň jawydan bolsun.

Miýesser bolsun imany,
Ne çendan bolsa yhsany,
Behişd-u hüýr-u gulmany,

Saňa bes hem aýan bolsun.

Çykyp rehmet suwy ýerden,
Goşulyp aby-Köwserden,
Ki ryzwan guşlary birden,
Başyňa saýawan bolsun.

Pelekiň taky-minasy,
Işigiňň häki-pasy,
Hemme ruhanaýy-kudsy,
Görüne pasyban bolsun.

Şerapatly bolsun bul dem,
Eýämden magfyret dem-dem,
Hudanyň rehmeti her dem,
Mazaryňa rowan bolsun.

Sebaty-älem ötinçä,
Mydary-dehri gidinçä,
Kyýamat daňy atynça,
Uşbu rowzaň bossan bolsun.

Meniň hem ölmegim meýli,
Ki men Mejnun, sen hem Leýli,
Zyýaratgähi-yşk heýli,
Şerapatlyg mekan bolsun.

Emma Mejnun bu sözleri aýdyp, Leýliniň gabryny gujaklap, perýat-pyganlar eýläp, gözüniň ýaşı bilen Leýliniň mazarynyň daşyna suw sepip, ýene bir daş alyp, göwsüne urar erdi. Berehnegany-magşar dek bolup, roý be janyby-beýewan kylyp, raks urup, perýat-pygan kylyp, ýyglaý baryp, bir gara girip, zar-zar, hemişe bikarar ýyglaý erdi. Emma tünde-günde baryp, Leýliniň mazaryna ýüz-gözünü sürtüp, ýyglaý, nowha-zary we doga-fatyhlar kylyp, ýene-de gaýdyp gelip, ol garda mesgen kylar erdi.

Emma Mejnuny-dilefgar gähi-gähi bahar silaby dek tugýan kylyp, mesti-biygtyýar, bisabru bikarar we zar-zar ýyglaý, rowzagähi-Leýli dilarama barar erdi. Onuň otlug ah-u üýnünden we tebi-tap şiddetinden halk-halaýyk yztyraba düşüp, rehimleri gelip, nalasyndan we ahy-perýadyndan gorkup, şol güzergähden öte bilmez erdiler we gijeler hem ýata bilmez erdiler.

Elkyssa, bir gün Mejnun Leýliniň zyýaratyna barar erdi, nägäh gördi kim, yrakdan bir adam peýda boldy peri-baly şikeste, gözlerini, ýüzlerini gerdi-rahymähneti-pür dert basan, aýaklary gamaryp, hubap öýi dek aýlawar bolan, katdy-kamaty bary-gamdan ham bolan elinde hasaýy-natuwany, her sagat we her gadamda bir halat peýda kylyp renji-rah tartyp, ýüzünü gözünü gerdi-gubar basyp gele turar. Her nişi-hara jigerlerini deşip-deşip çykan. Bul merätipde şahy-Mejnun ol dürri-täji-şahanyň alnyna gelip durdy. Mejnuna salam kyldy. Emma Mejnun jogaby-salam aýdyp: «Eý natuwan, sen hem men dek katdyň bary-gamdan we mähnetden du ta bolgan!» diýip, onuň halyn sorap, zar-zar, çün ebri-nowbahar ýyglaý, jany köýüp, bir söz aýtdy:

Meniň dek wadyýy-armana düşen natuwan kim sen?
Bu ýaňlyg bary-mähnetden katdy bolgan keman, kim sen?

Gubary-rahdan solan gül aryzy, elem tartyp,
Ýitiren bir nimerseýi, tapman ondan nyşan, kim sen.

Ynany-ygtyýaryň bes, gidipdir desti-paýyňdan,
Meniň dek mübtelalyk kesp edip, eý bagry gan kim sen?

Kaýerden sen, nedir agtardygyň, eý münheni kamat,
Başy bolan hemme mähnet guşua aşyýan, kim sen?

Adyň nedir seniň, bul dem meni-Mejnuna sen hemdem,
Ýitirip rahy-maksady, bolup her ýan rowan, kim sen?

Elkyssa, Mejnuny-aşufta ahwal bu sözleri aýdyp:

– Kim sen, menden ne sorar sen? – diýdi. Erse, ol adam – Ibn Salam bu sözi eşidip, Mejnun ekenin bilip, zar-zar ýyglaý, hyjlat derýasyna gark bolup, Mejnunyň aýagyna ýykylyp, göz-ýüzlerinden sorup, ýyglaý, zybany-uzr-magzyret açyp:

– Eý, Mejnuny-dilefgar, magzur tutgul, hakyňyza jebir kyldym, imdi toba kyldym, kabuly-hezretiňiz bolsun, günähimi ötgül. Afuw kylgyl, eý, aşyky-päkler! – diýip, zar-zar ýyglar erdi. Mejnun:

– Sen kim turar sen – diýdi. Ol:

– Eý, Mejnun, men Ibn Salam Bagdady turar men, Bagdat welaýatyndan renji-rah tartyp geler men – diýip, köp uzr-magzur edip, zybany-uzr açyp, zar-zar ýyglar erdi.

Erse, Mejnun:

Eý Ibn Salam, owal meniň bilen sazlygyň ýok erdi, indi maňa ne üçin geldiň – diýdi. Onda ibn Salam aýtdy:

– Eý Mejnun, «Aşyky-päk» diýip, men seniň ýagşy adyňy Leýliden eşidip erdim. Leýli seniň üçin subh-u şam, belki, alad-dowam «Waý, Mejnun!» diýip, pyragynda ýyglar erdi. Emma birniçe eýýam Leýli bilen rozgär geçirdim, behakky-namy-Perwerdigäri-hijdeh hezar älem we behakky-hanaýy-Käbe bir mertebe Leýliniň goluny şerigat işine tutanym ýok. Her lahza Leýli aşufta ahwal seniň hijriňde ýyglaý, maňa bir dem roýy-hoş bermedi. Emma Leýliden köp köňlüm galdy, ýüzüne bakmadym, ahyryl-emr köp renjur bolup, öler halata ýetişdi. Gorkup, «Kişiniň perzendi nähak ölmesin» diýip, getirip, ata-enesine tabşyryp gidip erdim. Hälä birniçe eýýamdan bäri habarym ýok, ne halda bolar. Gaýybana size yhlas getirip erdim. Emma Leýliden waspyňy eşidip erdim. Eý aşyk, Leýli hem seniň üçin köýer erdi. Sen hem köýer eken sen. Leýli aýtganyça bar eken sen. Weliken Bagdat halky seniň aýdan gazallaryňy «Bu Mejnunyň sözi» diýip, bitip ýat alarlar, men hem bu umyt bilen gelip men, kim kylan biedepligimi afuw kylgaý sen. Mejnun:

– Eý, Ibn Salam, seniň ganyň maňa däri erdi, ne çäre kylaýyn, takdyry-Alla şundag bolsa... Takdyry-Allaga boýun sunmagan adam musulman imes. Eý byradar, senden razydyr men, indi çäre ýokdur! Takdyry-Alla şul eken – diýdi. Emma muýlary bedenlerinden öter, özi ba sujagat, pälwan erdi we ýene musulman destgirlik kylyp sabyr eder erdi.

Elkyssa, Ibn Salam:

– Eý, Mejnun, sözlegil, hălă ýary-wepadaryň bilen kalaý sen? – diýdi. Onda Mejnun bir ah urup:

– Eý, Ibn Salam ýörgün ýary-wepadarymy saňa görseteýin – diýip, Ibn Salamyň golundan uşlap tutup, Leýliniň mazaryna alyp baryp, Leýliniň gabry-päkini oňa görsetip, Ibn Salama bu muhammesi aýtdy, görüň näme diýýär:

Ibn Salam, aýdaý eşit, dagy-dilim yzhary şul,
Talhy-käm eden meni älemde şeker bary şul.
Göze bolan häki-paýy totuýa-derkary şul ,
Bes, ajal bady-hazan eden gül-u gülzary şul,
Bes, heläki janym alan Leýli atlyg ýary şul.

Wasly umydynda erdim, dagy-hijran berdi ýüz,
Laglyndan şeker talap erdim, jiger gan berdi ýüz,
Zülpüniň söwdasyndan ahyr perişan berdi ýüz,
Her zaman, her dem maňa çykmak üçin jan berdi ýüz,
Bes, heläki janym alan Leýli atlyg ýary şul.

Nahly-ömrüm eşki-çeşmim birle sirap eýlegen,
Hem azaýy kuwwaty-ruhumny hunap eýlegen,
Ten hysaryn bagrym gany birle garkap eýlegen,
Ustuhany kuhy-mähnet birle bitap eýlegen,
Bes, heläki janym alan Leýli atlyg ýary şul.

Mahy-tabany batyban, boldy bul dem ziri-häk,
Men galyp men uşbu hasrat birle ýyglap syna çäk,
Bendi-bendimden seda çykdy gamyndan derdinäk,
Harmany-jismime ot goýan meniň şul ruhy-päk,
Bes, heläki janym alan Leýli atlyg ýary şul.

Niçe gündür, gözlerim üstündedir şemgi-çyrag,
Köyübän ölen turar men kim, ser-ä ser derdi-dag,
Başyma guşlar öýesi bir tapalmaz men pyrag,
Daýym-a Mejnun men – ermes men zamany-akly sag,
Bes, heläki janym algan Leýli atlyg ýary şul.

Elkyssa, Mejnun bu sözi aýdyp, tamam kyldy. Erse, Ibn Salam Leýliniň wepatyny eşidip:

– Waý aşyky-päkler, ol wagtda köňlümde «Meger bular aşyky-päk bolgaý» diýr erdim – diýip, Mejnunyň halyna rehmi gelip, binehaýat köýüp, ýyglar erdi. Emma, ol gülzary-behiştin hazan bolany yztyraba düşüp, Mejnuny-bihowa bilen birniçe gün hemdem boldy. Mejnunyň aýdan sözlerin ýat alar erdi. Elgaraz Mejnunyň gazallaryndan öwrenip, birniçe günden soň tuhfa alyp Bagdada gitdi. Emma Mejnunyň gün-günden elemy zyýada bolup, bara-bara derdi efun boldy. Dünýäden köňlünü üzüp, bir gün Leýliniň mazaryna baryp, goluny açyp, asmana bakyp: «Eý, Perwerdigärim, ýalançy dünýäde gezmäge takatym galamady. Leýliden aýrylyp, munda ýörmeklik maňa ne hajatdyr, Hudaý-a, meni bu biwepa dünýäden algyl, Leýlä men hem goşulsam!» diýip, bir gazal aýtdy:

Eý, Hudaý-a, ýar diýip, derdimi efzun kyl meni!
Akyzyp göz ýaşymy, derýaýy-Jeýhun kyl meni!

Andalyp, biçäre dek üzdüm tamany ýardan,
Köýdürip baly-perimi hemçenan Gül kyl meni!

Çün semender dek tenim bu ataşy-yşk içre kim,
Yşky derdinden meni mejruhy-dilhun kyl meni!

Misli kaknus dek tenimden bark urar çün ataşym,
Köýdürip baly-perimi, hemçenan kül kyl meni!

Leýli waslyny görer men diýp umydym bar idi,
Hasraty-Leýli bilen katdymy çün nun kyl meni!

Çün hüjümi-gam bilen mejruh boldy peýkerim,
Leýli kim, ötmüş dünýäden indi mahzun kyl meni!

Mejnuny-diwana men, gurbatda galdym sargaryp,
Goýma bu gurbatda bu gün hem jigerhun kyl meni.

Elkyssa, Mejnun Allatagalanyň mün bir adyny şafyg getirip, bir söz diýdi:

Kadyr Alla, mün bir adyň hakyndan,
Jepasy köp bu dünýäden al meni.
On sypatyň, ýeke zatyň hakyndan,
Jepasy köp bu dünýäden al meni.

Gün-günden zyýada mähnetim artar,
Öz lutpuňa alyp, köňlümi gaýtar,
Mekgara dünýäniň jilwesi iltär,
Jepasy köp bu dünýäden al meni.

Ýagşy güne pelekrazy imesdir,
Baş günçülik dünýä haýy-höwesdir,
Aşyklaryň durar jaýy imesdir,
Jepasy köp bu dünýäden al meni.

Kimse gelip munda ýetdi myrada,
Maksat ýolun tapmaý galdy arada,
Mundan artyk goýma meni jepada,
Yzasy köp bu dünýäden al meni.

Renjim artyp, halym boldy günbe-gün,
Aklym aldy gan ýygladyp tünbe-tün,

Özüň bolgul aşyklara rahnemun,
Ýol azgurar, ýüz garadan al meni.

Aşyk bolan, gaty günler geçirmiş,
Bu zal dünýä jiger ganyn içirmiş,
Mähir gyzyn bir görsetip gaçyrmış,
Kowly ýalan bihaýadan al meni.

Birniçäniň ýürek-bagryn daglady,
Birniçäni ýaman ýola çaglady,
Merdanalar mundan ýükün baglady,
Zaly-melgun eşgalydan al meni.

Birewler mal bilen wagtyň kyldy şat,
Birewler yşk bilen taşlady uýat,
Bergil dilegimi, çykaryp hajat,
Köňül üzdüm, bu dünýäden al meni.

Misgin başym ne mähnete tutgardy,
Pyçagyny ustuhandan ötgerdi,
Bir şadyna niçe külpet ýetgirdi,
Jepasy köp bu dünýäden al meni.

Aşyk diýen yşk ýoluna dalaşar,
Janyň berip, jananyňa ulaşar,
Leýli üçin men hem ölsem ýaraşar,
Razydyr men, bibakadan al meni.

Gyzyl ýüzüm zagpyran dek solduryp,
Hassa köňlüm elem bilen dolduryp,
Bu dünýäde hasrat bilen öldürüp,
Ähtibarsyz bu mekandan al meni.

Rugsat bergil, jan goşulsyn janyna,
Dahyl bolsun ol göwheriň känine,
Köňlüm guşy perwaz eder ýanyňa,
Wepasy ýok bibakadan al meni.

Mejnun aýdar, Hak ýetişsin hallara,
Aklym haýran, gözüm girýan ýollara,
Bakmam indi sagym bilen sollara,
Jepasy köp bu dünýäden al meni.

Emma Mejnuny-dilefgaryň we jepakeş bimydaryň köňlünden dert-elemi efzun bolup, hal-ahwaly zebun bolup, bitakat bola başlady. Ýene suzy-güdazy-binehaýat birle wagty ganymat

tapyp, Leýli dilaramyň rowzagähine baryp, çün mury-hassa, we susmary-piçide serini suýy-asman we ýüzüni be janyby-bargähi-Rahman kylyp, bu mynjatly okydy:

Kadyr Alla, dergähiňe gelmişem,
Meni beýle ahy-zara goýmagyn.
Jandan geçip, jenabyňda bolmuşam,
Öz goşundan başga dara goýmagyn.

Öz-özünden bolan zatyň haky çün,
Se wahdetiň, on sypatyň haky çün,
Şerapatlyg müň bir adyň haky çün,
Goş Leýlige, intizara goýmagyn.

Adam birle Howa, ýa Abulbeşer,
Şis nebi, Keýumers olara peser,
Idrisiň haky çün eýläp bir nazar,
Eýäm, meni bu kerdara goýmagyn.

Ruhum guşy perwaz eder uçmaga,
Bul panydan daryl-baka göçmäge,
Ýar elinde baky şerap içmäge,
Asly weýran, bimydara goýmagyn.

Nuhy-nebi, Halyl Rahman hakydan,
Dawut ogly ol Süleýman hakydan,
Mustapaga inen Gurhan hakydan,
Meni hergiz ýokdan bara goýmagyn.

Aşyklar soltany Ýusup-Züleýha,
Müjerret dünýäden öten Mesiha,
Hezreti Musanyň razgähi Sina,
Olar haky bagrym para goýmagyn.

Zebihulla kaýyl boldy ganyna,
Jirjis rehm etmedi şirin janyna,
Sabr eýledi, geldi Eýýup şanyna,
Meni derdi-bişumara goýmagyn.

Hak habyby Mustapanyň hormaty,
Çaryýary-ba sapanyň hormaty,
Barça nebi, öwlüýäniň hormaty,
Gan agladyp, bagtym gara goýmagyn.

Mekgara dünýädir, jilwesi iltär,
Öz lutpuňa alyp, köňlümi gaýtar,
Bul pany öýünde bolanym ýeter,

Mundan artyk şermisara goýmagyn.

Mähnetim zyýada, halatym zebun,
Perýadym artadyr meniň günbe-gün,
Bul gün maňa Özüň bolup rahnemun,
Bagrym para, köňlüm ýara goýmagyn.

Bitmez işim bul panydan gitmeýin,
Rahtym düzüp, baka ýolun tutmaýyn,
Mundak artyk ahy-hasrat etmäýin,
Sakfy bozuk, teňi-dara goýmagyn.

Kimse gelip, munda ýetdi myrada,
Maksat ýolun tutalmaýyn arada,
Ejiz gul men, goýma beýle belada,
Derdim artyp, sansyz zara goýmagyn.

Ne aşykdyr ýar ýolunda bolmasa,
Jiger-bagryn para-para dilmese,
Jan talaşyp, mazarynda ölmese,
Mejnun guluň namys-ara goýmagyn.

Elkyssa, Mejnuny-dilefgar bu sözi aýdyp, tamam kyldy. Erse, rowzagähi-Leýlini ganymat bilip, wagtyny ferah görüp we gabry-mübäregi kenaryna tartyp, posa urup, başyny sejdä goýup, ýüz ajz we nyýaz bilen efsus tartyp, Leýliniň gabrynyň üstünde janyny Haka teslim kyldy. Emma halaýyk habar tapyp jem bolup, üýşüp, şüst-u şuw kylyp, bir-birine: «Elbetde bular aşyky-päk bolgaýlar, ikilerin bir jaýda depin kylalyň, iki aşyk bir-birige dahyl bolgaý» diýer erdiler. Emma, birniçe wagt serzenişi-halaýykdan gorkup, Leýliniň kabylasy ar-namys kylyp, Mejnuny-dilefgary bu gabrystanda goýmaý taýakdarlyk kyldylar. Emma kabylaýy-arabyň uluglary: «Zynhar bulara ýaman dil ýetirmäň, bular aşyky-päk erkenler!» diýip, aýdar erdiler. Köp kişi jem olup, jynazasyny okyp Leýliniň bir tarapynda depin kyldylar. «Kalu innä lillähi we innä ileýhi rajiun» .

Ol jamagatyň içinde bir sahyp hal, eziz kişi bar erdi. Ol «Mejnunyň ahwalyndan habar alaýyn» diýip, batyn gözünü açyp, gözledi. Müňker-Nekir gelip, Mejnundan bu sowaly kyla turar:

Eý bende, efgalyňdan ýa sen, uýalyp geldiň,
Bes haýsy sogabyňy aldyňa salyp geldiň?
Dünýä idi hasylgäh neýläp, ne kylyp geldiň?
Kysmata boýun sunup halyňy bilip geldiň,
Dergähine Rebbiňiň, Mejnun, ne alyp geldiň?

Paýmalyňa älemi bir turpa besat etdi,
Ryzkyň talabyn kylmaý, aldyňa ýakyn etdi,
Bir zerre idi aslyň, bes, munça eziz tutdy,
Gel söýle ybadatdan, ömrüň ne edip ötdi,

Dergähine Rebbiñiñ, Mejnun, ne alyp geldiñ?

Salary-jahan erdiñ, görset ýog-u baryňy,
Bir pula kişi almaz kylan gir-u daryňy,
Her ylm-u amal bolsa, goş eýle şumaryňy,
Bir dile sowal etdim sanynça gubaryňy,
Dergähine Rebbiñiñ, Mejnun, ne alyp geldiñ?

«Sungumy tomaşa kyl» diýp saňa basar berdi,
Eý bende, muhaýýar sen, Gurhanda habar berdi,
Tut haýr-u sahawaty, eliñe hünär berdi,
Aldyñda kyýamatyñ söwdasyn eser berdi,
Dergähine Rebbiñiñ, Mejnun, ne alyp geldiñ?

Eý bende, gelipdir sen, gaýdyp gideriñ bolmaz,
Bu ýerde tutup menzil ondan öteriñ bolmaz,
Maksat ýoly kattyg ýol, istäp ýeteriñ bolmaz,
Her nep-u zerer bolsa, aýdyp, ederiñ bolmaz,
Dergähine Rebbiñiñ, Mejnun, ne alyp geldiñ?

Elkyssa, bular – iki melaýyky-sowal künende, bul sözi tamam kylandan soň Mejnun dergahy «Rebbim Alla» diýip, häki-mezelletden baş göterip, bu iki melaýyga garap, bu jogaby aýtdy:

Rebbime, eý Müñker, Nekir, ahy-säher getirmişem,
Jismim imes tagatpezir, huny-jiger getirmişem.
Usýanly guldur men pakyr, ruhsary-zer getirmişem,
Derd-u elemden binazyr, zady-sapar getirmişem,
Bolgaýmykan diýip destgir, tä çeşmi-ter getirmişem.

Pikrim ne bir adam bilen ryswalygym meşhur idi,
Bimar jismim ki gam bilen tagata nämakdur idi,
Her ýere barsam, rem bilen kim görse, menden dur idi,
Hasrat diýen hemdem bilen köñlüm öýi magmur idi,
Başyma mähnetden serir-gam birle pür getirmişem.

Leýli höwesinden başym guşlara boldy äşiýan,
Zährap idi ißen aşym, ýuwdan tagamym erdi gan,
Gün-günden artyp käýişim Leýli üçin, bes, her zaman,
Dem-dem döküp gan göz ýaşym, aldynda müñ ah-u pygan,
Yşk elinde boldum ýesir julide ser getirmişem.

Mähnet ýüki katdym бүкүп, pikri-gamy-Leýla idim,
Silaby-eşkim dür döküp, bir aşyky-şeyda idim,
Synam gapysyn bes döwüp, diwanaýy-ryswa idim,
Rahy-hakykatdan çöküp galan besi agma idim,

Biçäre, bir misgin-pakyr köp derdeser getirmişem.

Halk agzynda Mejnun adym, bir natuwany-zary-yşk,
Köp derd-u mähnet çekdigim ser tä serim efgary-yşk,
Bul erdi daýym niýetim, ölsem bolup bimary-yşk,
Ne Haka tagat kuwwatym, goýdy aýakdan bary-yşk,
Rebbimg, neýleý, nägüriz ajzy-hünär getirmişem.

Emma Mejnun dergahy bu jogaby aýtdy. Erse, ondan soň, Perwerdigäri-äleme Mejnunyň jogaby hoş gelip, Leýli dilefgaryň suratynda bir hüýr-gulmana zibi- zynat berip, «Leýlini tanarmy» diýip, Mejnun dergahynyň aldyna imtihan kylmak üçin iberdi. Emma ol gulman gelgeç, Mejnun dergahy ol gulmanlary howaýy- iştiýaky kylyp gördi kim, Leýlä ogşamaýdyr. Elkyssa, Mejnun dergahy ol iki melaýyga bu sözi aýdar erdi:

Arzym saňa, Hakyň söwer ilçisi,
Leýli bolsa, dagy-yşky bolmazmy?
Hakykatyň, tarykatyň ýolçusy,
Leýli bolsa, dagy-yşky bolmazmy?

Kimse gül diýp, başa sanjar her hasy,
Her tikenden gelmez bolar gül ysy,
Leýli şehit öldi, gandyr kamysy,
Leýli bolsa, dagy-yşky bolmazmy?

Ne söwdaga saldy meni dun pelek,
Sizler meni aldap, eýlemän heläk,
Meniň Leýlim ermez, meger bu melek,
Leýli bolsa, dagy-yşky bolmazmy?

Leýlige ogşamaz agy-garasy,
Yrakdyr Leýliniň mundan arasy,
Leýliniň bagrynda yşkyň ýarasy,
Leýli bolsa, dagy-yşky bolmazmy?

Näler artdy biwepada jepasy,
Nädip çyksyn başdan onuň höwesi,
Jebhesinde bardyr dagy-wepasy,
Leýli bolsa, dagy-yşky bolmazmy?

Mejnun diýr, gül diýip elim urmanam,
Köňül tagtyn her dilbere gurmanam,
Hüýr-gulmana dyrnagyny bermenem,
Leýli bolsa, dagy-yşky bolmazmy?

Elkyssa, Mejnun dergahynyň ruhy bu gazaly okap, tamam kyldy. Erse, ondan soň, Hudaýtagala iki dilrubanyň – Leýli dilaramyň we Mejnun dilefgaryň ruhanyýetlerini bir goşup behişt-i-anbar sereşt içre jaý berdi. Iki aşyk goşulyp, aýşy-eşrete meşgul boldular.

Sahyp hal (Zeyt) bir gije ýatyp erdi, (gördi kim), Leýli bilen Mejnun bir köşgüň içinde bir tagtyň üstünde bir-birine kadah sunup, şerap içip, gerdenlerine gol salyp, posa alyp oturar. Zeyt wakygada-düýşde bu syry görüp, erte bilen turup, arap jemagatyna beýan kyldy. Aşyk bilen magşuk myradyna ýetdiler. İlâhi, barça-ymmaty-Muhammedi myradyna ýetirgeý Sen. Ämin we ýa Repbil-älemin. Wallahy aglam bissowap (has dogrusyny Alla biler).

Temmetil kitap.